

Madártávlat

Madártani és természetvédelmi folyóirat

2017
nyár

Világpolgár
madárfajok:
a gyöngybagoly

Ismerjük meg
szitakötőinket!

Sasok és sakálok

Túzokvédelem
újrátöltve

Madárodúk és etetők, madáreleség, ajándéktárgyak, festmények, CD-k, madaras könyvek, játékok széles választéka az MME Természetbarátok boltjában!

Az Opticon távcsövek és spektívek forgalmazását megkezdtuk!

Boltunkban már bankkártyával is lehet fizetni!

Boltunk kínálata folyamatosan bővül! Ismerkedjen meg teljes választékunkkal, látogassa meg a www.mme.hu/bolt honlapunkat!

Termékeink megvásárlásával madárvédelmi munkánkat segíti!

KIADJA

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) közhasznú társadalmi szervezet
„A madárbarát Magyarországot!”
1121 Budapest, Költő utca 21.
Tel.: (06-1) 275-6247 • Fax: (06-1) 275-6267 • www.mme.hu

FŐSZERKESZTŐ
Ujhelyi Péter

MUNKATÁRSÁK
Ács László • MME Bolt

Bajor Zoltán • gyakorlati madárvédelem
Bodnár Katalin • társadalmi kapcsolatok
Drexler Szilárd • természetvédelem
Hadarics Tibor • faunisztika
Halpern Bálint • kételtű- és hullóvédelem
Haraszthy László • madártan
Horváth Márton • ragadozómadár-védelem
Karcza Zsolt • Madárgyűrzési Központ
Kincses László • környezeti nevelés
Lendvai Csaba • helyi csoportok
Madas Katalin • BirdLife-partnerek
Magyar Gábor • Madártan
Nagy Dénes • területvédelem
Nagy Károly • Monitoring Központ
Orbán Zoltán • Madárbarát kert
Vásóny Petra • Marketing

TUDOMÁNYOS TANÁCSADÓK
Aradi Csaba (Hortobágyi Nemzeti Park, ny. ig.)
Csányi Vilmos (akadémikus, ELTE Etológiai Tanszék, ny. tszvez.)
Csorba Gábor (Magyar Természetudományi Múzeum Állattára)
Csörgő Tibor (ELTE TTK, Biológiai Intézet)
Kordos László (Magyar Állami Földtani Intézet)
Molnár V. Attila (Debreceni Egyetem, Növénytan Tanszék)
Papp László (Magyar Természetudományi Múzeum Állattára)
Somogyi Péter (akadémikus, Anatomical Neuropharmacology Unit, University of Oxford)

FOTOGRAFIAI TANÁCSADÓK
J. Artyuhin • **Berta Béla** • **Forrásy Csaba**
• **Imre Tamás** • **Kalotás Zsolt** • **Kármán Balázs** • **Lóki Csaba** • **Máté Bence** • **Nehéz László**
• **Novák László** • **Streit Béla** • **Suhayda László** • **Vizúr János** • **Völgyi Sándor**

GRAFIKUSOK
Kókay Szabolcs • **Matyikó Tibor** • **Zsoldos Márton**
TÖRDELÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS
Netraw Kft.

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR
Bányai Lászlóné

TERJESZTÉS
Harangi István

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ
Schmidt Egon

FELELŐS KIADÓ
Halmos Gergő MME ügyvezető igazgató

NYOMTATÁS ÉS KÖTÉS
Korrekt Nyomdaipari Kft.

FELELŐS VEZETŐ
Barkó Imre ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

A címlapon: *Kéksávós légivadász* (Farkas Sándor felvétele)

Együtt a természetért

Egyesületünk tavaly májusban új Elnökséget választott, akik nagy lendülettel álltak munkához, hogy a következő 5 éves időszak stratégiáját megtervezzék. A tisztségviselőinkkel, munkatársainkkal folytatott széleskörű egyeztetések után, éves közgyűlésünk elfogadta azt a dokumentumot, ami a következő évek munkájának irányát szab. Új stratégiánk 5 fő területet céloz: A természetvédelem társadalmi támogatottságának növelése, Kiemelt természeti értékeink védelme, Biológiai sokféleség védelme a tágabb környezetünkben, Tudásalapú természetvédelem, Erős szervezet – hatékony természetvédelem.

A stratégia nyilvánvalóan tartalmaz olyan elemeket, amelyek szervezetünknek klasszikus fő tevékenységei (fajvédelmi programok, madármonitoring stb.), amelyekben eddig is sikereket értünk el és eredményeinket fenn kívánjuk tartani, sőt tovább akarjuk fejleszteni. De egy ilyen stratégiában mindig az az igazán izgalmas ami új, ami új kihívásokhoz és remélhetőleg új eredményekhez is vezet.

Már a kezdeti viták során kikristályosodott, hogy a következő időszak meghatározó témája az Emberek lesznek. Ahogy a természet- és madárvédelem fő kérdései is az emberekhez, ez emberi tevékenység hatásaihoz kapcsolódnak, azok megoldása sem képzelhető el az emberek nélkül. Ez nem újdonság, nyilvánvalóan ezt eddig is tudtuk és eddig is ennek megfelelően cselekedtünk. Azonban azt gondoljuk, hogy az amit eddig tettünk nem volt elég, a kihívások is egyre növekednek és nekünk is új szintre kell lépünk.

Modern társadalmunk egész újszerű kihívásokat is állít elénk. Miközben egyre inkább eltávolodunk egymástól és a természettől, eközben az információ áramlása pedig egyre közelebb hozott hozzánk mindent és mindenkit. Ezt a bizarr kettősséget lehet nem szeretni, de ha az emberekkel együtt akarunk természetvédelmet csinálni, akkor ki kell használnunk ennek a helyzetnek, az újfajta kommunikációnak minden előnyét, és meg kell próbálnunk felhasználni ezeket arra, hogy a természetet közelebb hozzuk az emberekhez.

Ahhoz hogy hatékonyan érthessük el közös céljainkat többet kell együtt dolgoznunk emberekkel, többet kell tennünk az oktatásban, a társadalmi ismeretterjesztésben, az öntevékenység elősegítésében és minden olyan területen ahol csak együtt érhetünk el érdemi eredményeket.

Ennek megfelelően egyesületünk új stratégiája az „Együtt a Természetért” címet viseli, amelynek megvalósításához számítunk az Önök kiemelt segítségére, hogy még több embertársunkat tudjuk meggyőzni, hogy úgy teremthetünk egy madárdallos élhető jövőt harmóniában a természettel, ha együtt teszünk érte.

Halmos Gergő

A TARTALOMBÓL

	Világpolgár madárfajok 2. Gyöngybagoly	4
	Ismerjük meg szitakötőinket!	12
	Vándorfecske hazatalál	17
	Sasok és sakálok Somogyban	28
	Túzokvédelem – Újratöltve	32
	Fekete Britannia	38

A Madártávlat korábbi lapszámait letölthetők honlapunkról: www.mme.hu/madartavlat_magazin

Világpolgár madárfajok 2.

Gyöngybagoly

Világpolgár
madárfajok

© Kalotás Zsolt felvételei

A MAGYARORSZÁGON LEGUTOLJÁRA kiadott *Nomenclator* (Magyarország madarainak névjegyzéke) szerint a bagolyalakúak rendje a kakukk- és a lappantyúalakúak között helyezkedik el. Azóta azonban alapos változások következtek be a madarak rendszertanában. Ma már a baglyokat a BirdLife International szervezettel együttműködésben megjelentetett Világ madarainak illusztrált névjegyzéke (2014) szerint a lilealakúak (Charadriiformes) és újlilái keselyűk (Cathartiformes) közé sorolják. A baglyok rendje két családból: a gyöngybagolyfélék (Tytonidae) és a bagolyfélék (Strigidae) családjából áll. Az előbbi családba 19, míg az utóbbiba 220 faj tartozik. Európában 13 bagolyfaj fészkel. Ezek a szakállas bagoly kivételével előfordultak már Magyarországon, de rendszeres fészkelőnek csak

nyolc, alkalminak pedig további két faj tekinthető.

A gyöngybagolyok családja két alcsaládra oszlik, az igazi gyöngybagolyok által alkotott alcsaládba 16 faj tartozik. Ezek között több olyan faj is van, melyek nagyon hasonlóak egymáshoz, ráadásul

az ausztrál gyöngybagoly (*Tyto novaehollandiae*) kilenc alfaja van. Ez a szám azonban messze elmarad a nálunk is honos gyöngybagoly (*Tyto alba*) változatosságától, mivel ennek a fajnak 28 alfaja van. Ilyen sok alfajjal a madárvilágban csak kevés faj rendelkezik. Minden

Európában az északi részek kivételével általánosan elterjedt faj. Ázsiában azonban hiányzik Oroszország nagy részéről, Kínából, Mongóliából, Kazahsztánból és a közép-ázsiai régióból is.

Európában a „nyugati gyöngybagoly” (*Tyto alba alba*) és a nálunk is általánosan elterjedt sötétebb mellű alfaj, a *T. alba guttata* fordul elő. Korzika és Szardínia szigetét egy önálló alfaj a *T. alba emesti*, míg Krétán, Cipruson és a környező kisebb görög szigeteken, illetve Szírián keresztül Iránon át egészen az Arabiai-félsziget déli részéig ez az alfaj fordul elő. Magyarországon a „nyugati gyöngybagoly” az ország

© Kókay Szabolcs grafikái

déli részein alkalmasszerűen fordul elő, nagyon ritkán pedig a *T. alba guttata*-val alkotott hibridjeivel is találkozhatunk.

Ezen a hatalmas fészkelőterületen a legkülönbözőbb élőhelyeken találkozhatunk gyöngybagollyal. Európában szinte kizárólag csak a településeken, illetve azokon kívüli álló emberi létesítményekben fészkel, de másutt is jellemzően ilyen helyekre települ. Ugyanakkor földrészünkön kívül a természetes élőhelyeken is előfordul, akár szélsőségesnek tekinthető körülmények között. Pl. 1998-ban Bagyura Jánossal a Dél-afrikai Kalahári sivatagban egy magányosan álló tuskés bokorban nap-palozó példányt figyeltünk meg.

A gyöngybagolyok elsősorban apró testű emlősökkel és madarak-

kal táplálkoznak, zsákmányukat legtöbbször egyben nyelik el. Az elfogyasztott kisemlősök csontjait és szőrét nem tudják megemészteni, azokat köpetek formájában kiöklendezik. A köpetekben található csontok – elsősorban a koponya és az állkapcsok – alapján az elfogyasztott állatok meghatározhatók, folyamatosan nyomon követhető, hogy az egyes párok, vagy egy-egy téség gyöngybagolyai mivel táplálkoznak. A gyöngybagolyok az éjszaka elfogyasztott zsákmánylatok emésztése során keletkezett köpeteket a nappali tartózkodási helyükön öklendezik ki, ahol azok gyakran nagy mennyiségben gyűlnek össze, attól függően, hogy mióta foglalják el az adott épületet. Nem ritka, hogy egy templompadlón vagy toronyban zsákszám találhatók az évtizedek alatt összegyűlt köpetek. Ma Magyarországon már a gyöngybagolyok legnagyobb része elsősorban egyesületünk tagjai és a Gyöngybagolyvédelmi Alapítvány munkatársai által kihelyezett költőládákban költ. Ezekbe a kirakás után faforgácsot szokás kihelyezni, amelyben a szülők által kialakított mélyedésben a tojások biztonságban vannak. Korábban azonban, amikor a gyöngybagolyok a tornyok vagy a padlások háborítatlan zugaiban telepedtek meg, egy-két éves ott tartózkodásuk után tojásaik már a köpeteken helyezkednek el. Az összes bagolyfajnak egyszínű fehér tojása van, így a gyöngybagolyoknak is. Ennek ellenére a költőládák ellenőrzése

során, vagy ha fényképen látunk egy-egy fészkaljat, rendszeresen szürke foltos tojásokkal találkozhatunk. Ennek az az oka, hogy a kotló madár friss – nedves – köpetei, amelyek az azokban található sok szórtól feketék vagy sötétszürkék, a tojással érintkezve szennyezik azokat. A köpetek elemzése során azonban nem csak arról szerzünk tudomást, hogy mivel táplálkozott az adott pár vagy család, hanem a kisemlősök elterjedési és gyakorisági viszonyairól is. A gyöngybagoly a nálunk fészkelő többi hasonló méretű bagolyfajhoz – erdei és réti fülesbagoly, macskabagoly – képest a legszélesebb táplálékskálájú faj. Míg a többi faj nem, vagy csak nagyon ritkán zsákmányolja a cicányokat, addig a gyöngybagoly ezeket is rendszeresen fogyasztja, ezért nemcsak az egér- és pocokfélék, de a cicányok elterjedésének

© Kókay Szabolcs grafikai

feltérképezésre és állomnyaik változásának nyomon követésére is alkalmas módszer a köpetelemzés. A mezeipocok-gradáció idején tápláléka szinte kizárólag ebből a fajból

© Kalotás Zsolt felvételei

áll. Magyarországon és Európa más részein is a havas teleken, amikor ráadásul nagy hidegek is vannak és a hó teteje kérgesre fagy, a gyöngybagolyok táplálkozási lehetőségei nagyon leszűkülnek, ilyenkor regionálisan akár az állomány nagyobb része is éhen pusztulhat (70-90%). Azokban az években viszont, amikor bőséges táplálék áll rendelkezésükre – pl. pocokgradáció idején – állományuk megerősödik. Az északi féltekén fészkelő bagolyok közül több fajnál, így a gyöngybagolynál is, a lerakott tojások és felnevelt fiókák száma erősen függ a táplálék mennyiségétől. Lehetnek olyan évek, amikor nem minden pár fészkel, míg más években akár kétszer is költenek. Baranya megyében Bank László és munkatársai 1995-től kísérik figyelemmel az állomány alakulását, amelynek eredményeként jelentős hullámozást mutattak ki a fészkelő párok számában és a fészkelés sikerességében is. Egy 1997-es nyolc páros mélypont után

a fészkelő párok szám évről évre emelkedve 2002-re elérte a 93-at, majd a következő évben mindössze csak 21 pár telepedett meg. A leginkább táplálékhiányos években csak egyszer költöttek, míg más években a párok maximum fele kétszer nevelt fiókat. Érdekeség, hogy a második költésben – érzelve a kitaró táplálékhiányt – több tojást raktak a tojók, mint az elsőben, pedig ez a legtöbb kétszer költő madárnál éppen fordítva szokott lenni.

A gyöngybagolyok – ha lehetőségük van rá – táplálékkészletet halmozhatnak fel. Egy-egy költőládában vagy más helyen fészkelő párok körül rendszeresen megtalálhatók a gyakran tucatszámú összegyűjtött pocok, egerek.

Az 1960- és '70-es években Schmidt Egon a Madártani Intézet – akkor még volt ilyen – munkatársa nagyszabású bagolytáplálkozás kutatást indított. Az ország minden részéből önkéntesek, majd

az MME tagjai által gyűjtött köpetminták alapján egyrészt feltárta a négy leginkább elterjedt bagolyfajunk – kuvik, macskabagoly, erdei fülesbagoly és természetesen a gyöngybagoly – táplálkozási viszonyait, azok szezonális változásait, illetve az egyes táplálékállatok arányának évenkénti változását, azaz pl. a pocokgradációt. Mintegy 100 000 zsákmányállatot határozott meg, és ezek alapján a koráb-

© Haraszthy László

biához képest elképzelhetetlen mennyiségű adatot szolgáltatott az egyes kisemlősfajok akkori elterjedési viszonyaihoz. Köpetekben előforduló koponyák és állkapcsok alapján új, addig ismeretlen helyeken is kimutatta az igen ritka csíkos szöcskeegér előfordulását. Az általa gyűjtött állkapcsok és koponyák ma a Magyar Természet-tudományi Múzeum gyűjteményét gazdagítják. A Schmidt Egon által írt *Bagolyköpetvizsgálatok* című könyv, azóta is, generációk során alapműve, melyből az egyes zsákmányállatok határozását nagyon sokan megtanulhatták.

A gyöngybagoly tipikusan éjszakai állat, amelyik csak a sötétség beállta után kezd el vadászni. A nappal általában valamely épület zavartalan zugában,

esetleg természetes odúban töltik. A számukra kedvező fészkelési lehetőséget biztosító költőládákban azonban nemcsak szívesen költenek, hanem már azt megelőzően,

© Kókay Szabolcs

a tojások lerakása előtt egy hónappal azokban töltik a nappalokat is. A nálunk fészkelő gyöngybagolyok többsége állandó madár, de az álló-

mány kis része a téli időszakban nagyobb területen szóródik szét. A Magyarországon fiókaként gyűrűzött és külföldön megkevert gyöngybagolyok döntő többsége a Kárpát-medencén belül maradt. Néhány példány azonban nagyobb távolságra is elkóborolt, így pl. Cseh- és Lengyelországba, Hollandiába, Németországba, Bulgáriába, de egy példány egészen Izraelig jutott. Kis számban hozánk is érkeznek gyöngybagolyok, elsősorban Németországból és Hollandiából, de akár Franciaországból vagy Svájcól is.

A gyöngybagoly egész európai elterjedési területén erősen kötődik az emberi létesítményekhez. A vidéki tájban az évtizedekkel ezelőtti még általánosan elterjedt külterjes mezőgazdaság és annak épületei, ideális táplálkozási és fészkelési lehetőséget kínáltak számára. Az iparszerű mezőgazdaság épületeiben, a legtöbb esetben már nem találnak költőhelyet maguknak. Legfontosabb költőhelyeik a templomtornyok és padlások, bár sok helyen még rendelkezésükre állnak, jelentősen megfogyatkoztak, mivel az oda beszkott galambok miatt azok bejáratát lezárták. A gyöngybagolyok számára kialakított nagyméretű többkamrás költőládákat azonban szívesen elfoglalják. Ilyenek azonban nemcsak az épületekbe rakhatók ki, hanem akár önálló oszlopra szerelve, nagyobb nyílt térségekben is megtelepíthetők ezekben a gyöngybagolyok.

Haraszthy László

Csérfélék (Sternidae) a Dráva-mentén, és a védelem lehetőségei

Természet-
védelem

© Fenyősi László felvételei

A Drávánál a kis csér néhány párban még rendszeresen fészkel
Lent: Kis lile

HAZÁNK EGYIK LEGJELENTŐSEBB folyója a Dráva, amelynek vízgyűjtő területén öt ország osztozik: Olaszország, Ausztria, Szlovénia, Horvátország és Magyarország. A Dráva Órtilos határában éri el hazánk területét, majd egy mintegy 165 fkm-es, közös érdekeltégű horvát–magyar szakasz végén, Matty határában távozik tőlünk. A folyó a felső szakaszon gyors vízjárású, a meder esése Órtilosnál még 45 cm/km. A főmeder szélessége 150-400 m közötti, mélysége változó, többnyire 1-4 m a jellemző. A Dráva hazai felső szakaszára még napjainkban is jellemző az aktív zátonyképzés, amely során a folyó hordalékaiból övzátonyokat, szigeteket képez. Az Órtilos és Heresznye közötti szakaszon e képződmények anyaga még jellemzően kavics, később, a Barcs alatti szakaszon lesz jellemző a folyami homok. E zátonyok különleges

© Kókay Szabolcs

élőhelyek, dinamikusan változó növény- és állatvilággal, s olyan fajokkal, amelyek megtelepedését a speciális élőhely mellett különösen a terület zavartalansága segíti.

A drávai zátonyok és szigetek lilealakú fészkelői

A keletkezett új élőhelyek kezdetben növényzet nélküliek, csupasz felszínűek, majd néhány tíz év alatt elnövényesednek, később beerdősülnek. Amíg ezek az élőhelyek nyíltak, illetve növényzettel csak többé-kevésbé borítottak, lehetőség nyílik négy, rendszerint lilealakúakhoz (*Charadriiformes*) sorolt madárfaj megtelepedésére. Ezek közül leggyakoribb a kis lile (*Charadrius dubius*), amely a teljes (horvát-magyar) folyószakaszon fészkel, mind kavics, mind folyami homok-

ból épült zátonyokon, övzátonyokon és szigeteken. Míg a kis lile tojásait a teljesen nyílt felszín egy kisebb mélyedése rejti, addig a billegető cankó (*Actitis hypoleucos*) már a szigetek és zátonyok lágyszárú növényzettel fedett részein építi fészket. A kis lile és a billegető cankó szoliter (egyesével) fészkel, velük ellentétben a csérek már tipikusan telepesen fészkelő madarak. Két faj költ a Dráva Bolhó feletti, horvát-magyar zátonyain: a küszvágó csér (*Sterna hirundo*) és a kis csér (*Sternula albifrons*). Mindkét csérfaj fokozottan védett, továbbá a Drávára, mint Natura 2000 területre jelölő faj. A kis csér 1992. évi első megfigyelését követően 1994-től vizsgáltuk céltudatosan a Dráva potenciális élőhelyeit, s jegyeztük fel a csértelepek helyét, a költőpárok számát. Az elmúlt húsz évben azt találtuk, hogy csértelepek kialakulására gyakorlatilag csak a Dráva Bolhó feletti felső szakaszán van esély, az élőhelyi sajátosságok miatt.

A csérek drávai fészkeléseivel kapcsolatos tapasztalataink

Megfigyeléseink szerint a drávai kavicszátonyokon megtelepedő csérek költési sikerességét elsősorban a folyó május-júliusi vízállása, vízjárása befolyásolja. A vízállások közvetlenül hatnak a csérek megtelepedésére, hiszen tartósan magas vízállások esetén nincs megtelepedésre alkalmas zátony, zátonyfelszín. A felmérések során azt láttuk, hogy a vizsgált időszakban árhullámok és/vagy magas vízállás miatt teljesen, vagy részben kiesett az adott évi szaporulat 1996-ban, 1997-ben, 2003-ban, 2004-ben, 2008-ban, 2012-ben,

Drávai zátony-sziget
Jobbra: Küszvágó csér fiókája és tojása

2013-ban, 2014-ben és 2016-ban. Vizsgálataink során úgy találtuk, hogy a fészkelések szempontjából már kritikusak a barcsi vízmércé +100 cm feletti értékei, ugyanis a telepek gyakran az alacsonyabb relatív magasságú zátonyokon alakulnak ki, s nem feltétlenül a legmagasabb zátonyrészekben. A víz-

Kis lile, küszvágó csér és kis csér árhullám által elmosott, kihűlt tojása

mércé +150 cm feletti árhullám gyakorlatilag minden fészkelésre alkalmas szigetet és övzátonyt átöblítenek, minden fészkelést meghiúsítanak. Előfordult, hogy az április végén érkező cséreket magasabb vízállás és vízzel borított zátonyok fogadták, majd több kisebb-nagyobb árhullám következett és a Dráva vízállása tartósan a +100-as érték felett maradt egészen június végéig. A madarak eltűntek a területről, nem tudtak fészkelőhelyet foglalni. A sikeres fészkeléseket zavarás is veszélyeztetheti. Ez általában közvetett módon hat, amikor is zavarás következtében a költőpárok magukra hagyják fészkeljüket, s a nyári hőségben felforrósodó és besugárzott zátonyfelszínnek a tojásos és/vagy fiókás fészkeljüket pusztulásuk okozzák. A véletlen zavarásra példa lehet a víziturizmus, amikor is nem tudatosság és/vagy rossz szándék miatt károsod(hat)nak a fészkeljüket, hanem figyelmetlenség és tájékozatlanság következtében. A nyílt zátonyoknál megálló és megpihenő túrázók gyakran nem is sejtik, hogy a kavicsmélyedések fészkeljüket rejtenek, tojásokkal, fiókákkal. Nagy nyári melegben pár

© Fenyősi László felvételei

óra is végzetes lehet. Sajnos, korábban a közvetlen módon történő károsításra is találtunk példát. Megfigyeltük telepeket rejtő szigetek és övzátonyok elbányászását, továbbá pl. horvát területen kutya által feldúlt fészekaljokat és leölt fiókákat is találtunk

Néhány esetben megfigyeltük rendkívül **heves záporok fészekalj pusztító hatását** is. A nagy „felhőszakadások” során lezúduló jelentős mennyiségű esővizet a kavicsfelszín nem tudja elnyelni, elfolyások képződnek, s ezek a kotló madarakat kimozdítják a fészekmélyedésekből és a tojásos fészekaljából szétgörgetik a tojásokat.

Az 1994–2016. közötti időszak-

Kis csér
Lent:
Küszvágó csér

© Kókay Szabolcs

ban a Dráva horvát/magyar szakaszt (237–70,5 fkm) vizsgálva azt találtuk, hogy csértelepek kialakulására csak a folyó felső szakaszán van esély,

a 180 fkm alatti szakaszon már alig. Évente horvát–magyar területeken 1-4 helyen telepedtek meg csérek, a megfigyelt költőpárok száma kis csér esetében 0-16 pár között, küszvágó cséreknél 0-100 pár között változott. A fészektelepek esetenként egy költési szezonra alakultak, a következő évben a csérek gyakran már másutt fészkeltek. A kavicszátonyokon a kis csér kifejezetten a nudum felszínét kereste, fészkeit a legcsupaszabb részekben találtuk. Fészkeltek izoláltan, küszvágó csérektől elkülönülve is. A küszvágó csér kedveli a lágyszárú növényzet, uszadékfa, stb. közelségét, gyakran keres némi védelmet ezek mellett. Sajnos, a nyílt felszínű,

növényzettől mentes zátonyok elnövényesedése és cserjésedése napjainkban is jellemző folyamat, s ez a potenciális fészkelőhelyek számának csökkenését vonja maga után. Amennyiben több sziget és zátony lesz növényzettel fedett, mint amennyi új képződik, hosszabb távon e folyamat a kis csér mellett a küszvágó csér (és a kis lile) állománycsökkenéséhez is vezethet.

A védelem lehetőségei

Láthatjuk, a csérek fészkelési sikerét és állomány nagyságát elsősorban a Dráva május–júliusi árhullámai, rendkívüli időjárási körülmények, illetve helyenként a zavarás veszélyezteti. **A kiszámíthatatlan árhullámok és az időjárási körülmények ellen nem lehet védekezni, azonban a zavarás csökkentésére van esély.** A Dráván az 1990-es évektől vált egyre jellemzőbbé a víztúrázás, megjelent az addig szinte nem létező kenuzás, kajakozás, csónakhasználat. Ez a nyílt zátonyokon fészkelő fajokra potenciális veszélyforrás, így elengedhetetlen volt a kellően átgondolt szabályozás és bizonyos korlátozások bevezetése. A drávai víztúrázás és csónakhasználat magyar oldalról megfelelően szabályozott, mind a túrázók, mind egyéb területhasználók (pl. horgászok) figyelembe

veszik az előírásokat, amelyeket az illetékes természetvédelmi hatóság és a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság dolgozott ki. A jövőben e téren további fontosabb feladat a magyar és horvát folyószakaszra azonos természetvédelmi koncepció kidolgozása, illetve célszerű lenne összehangolni az élőhely- és fajvédelmi elképzeléseket, s az ökoturizmussal és bemutatással kapcsolatos terveket. A lehetséges aktív védelmi tevékenységek közül mesterséges fészkelőhely kialakításával lehet a csérek megtelepedését elősegíteni, költési sikerüket növelni.

© Kókay Szabolcs

ségű bányatóra a terület tulajdonosa – Dráva Kavics és Beton Kft. – hozzájárulásával és segítségével került kihelyezésre a kisméretű úszó ponton. A ponton mindössze 2x3 m-es, lehorgonyozása drótkötelek és betontuskók segítségével tör-

Billegető cankó

Úszó ponton a bányatavon

Úszó pontonon fészkelő küszvágó csérek

Az előzőekben írtunk arról, hogy sajnos, rendszeresen vannak olyan évek, amikor tartósan magas víz-állások miatt nincs lehetőség drávai szigeteken csérkolóniák kialakulására, illetve ha meg is telepednek csérek, de árhullám/árhullámok következtében nem tudnak sikeresen fészkelni, s egyetlen fióka sem repül ki a költési szezonban. Elsősorban emiatt gondolkodtunk mesterséges megtelepítésben, biztonságos fészkelőhely kialakításában. Az erős sodrású Drávára bármilyen ponton kihelyezését számos ok miatt elvetettük, így egy közeli kavicsbányatóra esett a választásunk. A Drávától légvonalban 1 km-re található, több mint 10 méter mély-

tént. Gyakorlatilag úszó hordókra szerelt deszkaalapról áll, melyre kavicsot hordtunk fel. A lesodródás miatt élére állított deszka határolja a felületet. 2009 májusában helyeztük ki, s az első évben csak pihenésre használták különböző fajok (kormorán, tőkés réce, küszvágó csér). 2010-ben foglalták el a csérek, május 28-án 11 fészekaljot találtunk tojásokkal és/vagy egy-két napos fiókákkal. 2011-től évi 15-20 párban stabilizálódott a párok száma, s bár a maximum 20-21 pár volt, úgy tűnik, a közelség ilyenkor már túl sok konfliktust szül a madarak között. Úgy látjuk, sem szőrmes ragadozó, sem vaddisznó, sem

barna rétihéja stb. nem tud kárt tenni a fészekaljokban, így e szempontból biztonságos a fészkelőhely. Bár horgásszák a tavat, mivel a csónakhasználat korlátozva van, a zavarás kiküszöbölhető. Úgy látjuk, hogy minden évben 30-50 fióka repül ki biztonságosan akkor is, amikor a Dráván egyetlen fészkelés sem lehet sikeres. Azt gondoljuk, hasonló lehetőség biztosításával a Dráva-mentén segíteni lehet a küszvágó csérek megtelepedését és biztonságos fiókarepítését, de azért azt is vélelmezzük, hogy kis csér talán sosem fog ilyen mesterséges aljzaton fészkelni...

Fenyősi László

Ismerjük meg szitakötőinket!

Ami nem madár

© Farkas Sándor felvételei

AROVAROK, ellentétben a madarakkal vagy az emlősök egyes csoportjaival, nem tartoznak a legnépszerűbb állatok körébe. A kevés kivétel között, ahol első helyen mindenképpen a nap-pali lepkék említhetőek, ott szerepelnek a szitakötők is. Észak- és Nyugat-Európában, valamint Észak-Amerikában és Japánban szélesebb társadalmi rétegeket is megmozgató „szitakötővédelmi társaságok” működnek, a sokféle népszerű „Bird Watching” (madármegfigyelés) mellett ma már jól ismert a szitakötők megfigyelését célzó „Dragonfly Watching”, „Dragonfly Holidays” is. Gyakran előfordul, hogy ezek a szakértők által vezetett túrák egy terület madárvilágának és szitakötőinek együttes felfedezését, bemutatását ígérik. Arra is találunk példát, hogy Nyugat-Európából távolabbi európai országokba, sőt más kontinensekre (pl. Ausztrália) szerveződnek kifejezetten szitakötő-megfigyelő utak.

Élénkpiros színezetével a déli szitakötő (*Crocothemis erythraea*) idős hímje, gyorsan felhívja magára a figyelmet
Lent: A tavi szitakötő (*Anax parthenope*) idősebb, rutinos egyedei a fiatal, tapasztalatlan gyakori acsákra (*Aeshna affinis*) is veszélyt jelentenek

Minek köszönhetik a szitakötők ezt a népszerűséget? Elsősorban természetesen a megjelenésüknek. Általában színpompás rovarok, ami különösen az idős hímekre igaz. Egyes nagyszitakötők mérete is impozáns, a hazánkban is élő kétsíkú hegyiszitakötő (*Cordulegaster heros*) nőstényének testhossza elérheti a 96 mm-t.

Érdekességként megemlíthető, hogy 19 cm-es testhosszával a Földön ma élő legnagyobb, pontosabban leghosszabb szitakötő, a *Megalopteryx caerulea* rendszertanilag a kisszitakötők alrendjébe tartozik. A valaha élt egyik legnagyobb rovar is a szitakötők között találjuk: a perm korai időszakában, tehát jóval a dinoszauruszok előtt élt *Meganeuroptera permiana* szárnyfeszítávolsága kb. 70 cm lehetett.

A szitakötők sikerességét bizonyítja, hogy bár az egyik legősibb rovarcsoportról van szó, a karbon óta alig változtak, és mintegy 5700 ismert fajuk ma is benépesíti bolygónkat.

Szitakötőink gyakorisága és életmódja is minden bizonnyal növeli a népszerűségüket. Napsütéses, kelően meleg időben májustól októberig szinte biztosan látunk valamilyen szitakötőt, ha vizek közelében kirándulunk. A lárvaként vízben, imágóként szárazon élő szitakötők kivétel nélkül ragadozók. Nagyszi-

kisebb mértékű átalakulása. Bár az irodalom több faj esetében is említ migrálást, illetve fluktuációs hajlamot, egyes fajok visszaszorulása, más fajok előretörése feltehetően a felmelegedéssel összefüggő, tendenciaszerű változás. Néhány, inkább északi, illetve montán elterjedésű faj – pl. holdkék és lédzsás légivadász (*Coenagrion lunulatum*, *C. hastulatum*); de valószínűleg ide sorolható már a fekete és útszéli szitakötő (*Sympetrum danae*,

takötőink zöme kiválóan röptel, e rovarok egyértelműen a levegő urai. Sok természetfotós számára éppen ezért áhított zsákmány egy jól sikerült szitakötős fénykép.

A szitakötők (*Odonata* rend) két, első ránézésre is jól elkülönülő csoportba, a kis-, valamint a nagyszitakötők alrendjébe (*Zygoptera*, *Anisoptera*) sorolhatók. Előbbieket egyenlő szárnyú szitakötőknek, utóbbiakat pedig egyenlőtlen szárnyú szitakötőknek is nevezzük, ami az első és a hátsó szárnyak alakjának hasonlóságán, illetve különbségén alapul. E mellett a kisszitakötők karcsúbbak is, potrohuk rendszerint jóval vékonyabb. A fentebb már említett látszólagos ellentmondás a hazai fajok esetében is igaz, ugyanis „legnagyobb” kisszitakötőink jó 1 cm-rel lehetnek hosszabbak, mint a legkisebb hazai nagyszitakötők. Az alkat, a karcsúság vagy éppen zömökség fontosabb bélyeg tehát, mint a test hossza. A két alrend közötti különbség lárvák esetében még nagyobb, még látványosabb. Kisszitakötők lárvái ún. kaudális lamellákkal lélegeznek. Ez a három hosszúságú levélszerű, légcsővel behálózott képlet az utolsó potrohszelvényből fejlődik ki. Nagyszitakötők lárváinál ehhez hasonlót nem találunk, az ide tartozó fajok ún. bélézűk. Az oxigénfelvétel módja jelentősen kihat a két csoport mozgására is. Míg a kisszitakötők lárvái lassabb mozgásúak, inkább rejtőzködők, a nagyszitakötők lárvái a potrohszelvények hirtelen összehúzásával lökészerű gyors helyváltoztatásra (rakétaelv) is képesek.

Napjainkban Európában 143, hazánkban pedig 62 szitakötőfaj szaporodása ismert. Ennél valamivel több a megfigyelt fajok száma,

A „Határozzunk szitakötőket” weboldal kezdőlapja
Fent: Egyik legsebbebb kisszitakötőnk az élénk színű vörös légivadász (*Pyrrhosoma nymphula*)

mivel a megfelelő légáramlatokkal akár több száz, sőt több ezer km-t repülni képes szitakötők egy-egy példányra olykor elvetődik kontinensünkre Afrikából, sőt a Távol-Keletről és Amerikából is.

A hazai fajok jelentős hányada, az említett 62 fajból 20 ma már természetvédelmi oltalom alatt áll. Közülük 4, a díszes légivadász (*Coenagrion ornatum*), a kétsíkú hegyiszitakötő (*Cordulegaster heros*), az erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*) és a lápi szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis*) Natura 2000-jelölőfaj is.

Az utóbbi évtizedekben megfigyelhető a hazai *Odonata*-fauna

S. flavolum) is – eltűnése mellett több déli faj előretörése tapasztalható. Az Európa középső részein nem is olyan régen még csak szórányosan és egyes években megjelenő atkás szitakötőt (*Sympetrum fonscolombii*) néhány éve már Svédországban is megfigyelték, hazánkban pedig már inkább a szórányos, mint a ritka fajok közé sorolható. Az atlanti-mediterrán elterjedésű kékszemű légivadászt

„Határozzunk szitakötőket!”

Tavasszal látott napvilágot ezen a címen egy a hazai szitakötőfajok megismerését, illetve felismerését segítő weboldal, amely www.legivadasz.hu címen érhető el.

Idézetek a bevezetőkből: „A digitális fotózás fénykorát éljük. Ez a tény az élet számos területére kihat, beleértve – nem is utolsó sorban – a természetfotózást is. A minőségi makrofotózás, illetve a nagy felbontású képekből kinyerhető, még mindig jó minőségű részletek ma már a rovarok határozásánál is nagy segítséget jelentenek. Míg évtizedekkel ezelőtt szitakötőfajainkból jó néhányat be kellett gyűjteni ahhoz, hogy a biztos, dokumentált határozás elvégezhető legyen, ma már egy jobb

(*Erythronma lindenii*) mindössze néhány éve figyelték meg először hazánkban. Az ország keleti szegélyén, a Sebes-Körösnel ma már jelentős populációja él, de 2016-ban Tolna megyében, Bátaszék mellett is sikerült megfigyelni. Déli fajok északra történő terjedésének lehet bizonyítéka az afrikai-mediterrán

Trithemis annulata egy hím példányának tavaly nyári, Fadd mellett megfigyelése is. Ennek a fajnak jelenleg ez a legészakibb megfigyelési adata.

Szitakötők szaporodásához, a lárvák életéhez édes vagy enyhén sós (brakkvíz jellegű) vizek szükségesek. Gyakorlatilag minden vizes élőhelyen előfordulhat és rendszerint elő is fordul szitakötő, beleértve az időszakos, csak tavasszal-nyáron vízborította mocsarakat is. Szitakötőink meglehetősen jól, sikeresen „felosztották” egymás között a vizes élettereket. Vannak széles ökológiai tűrőképességű fajok, amelyekkel álló- és folyóvizek mellett is találkozhatunk, és viszonylag jól tűrik a szennyezettebb vizeket is. Példaként említhető a kék légivadász (*Ischnura elegans*), valamint a vízi pásztor (*Orthetrum cancellatum*). Másfelől vannak határozott igényű specialisták, amelyek szaporodóhelye elég jól lehatárolható vizes élőhely. Ilyenek például a hegyiszitakötők (*Cordulegaster*-fajok) és ilyen a díszes légivadász (*Coenagrion ornatum*) is. Sajátos specializálódást mutat a hazánkban nagyon ritka, fokozottan védett zöld acsa (*Aeshna viridis*). Ez a faj szinte kizárólag a kolokán (*Stratiotes aloides*) levélrózsájába petézik, tehát olyan élőhelyeken fordul, illetve fordulhat elő, ahol nagyobb kiterjedésű, stabil kolokánosok vannak. Szitakötőfajaink szaporodóhely-igénye, a lárvák élőhelye – kisebb-nagyobb átfedésekkel – más és más, ezért egy szitakötőfaj bizonyítható vagy valószínűsíthető szaporodása egy adott helyszínen indikátor értékkel is bír, az adott vizes élőhely milyenségét, vízminőségét is jelzi.

Az kékszemű légivadászt (*Erythronma lindenii*) hazánkban 2014-ben fedezték fel. Balra: A kék légivadász (*Ischnura elegans*) a legtöbb vizes élőhelyen megtalálható

fotóról a legtöbb esetben könnyedén megtörténhet az azonosítás.

A fényképeken „begyűjtött” szitakötők további lehetőségeket is kínálnak. Ilyen lehet például egy elterjedési adatbázis létrehozása, amennyiben a képek információit koordinátával is kiegészítjük.”

„Külföldi könyvpiacokon ma már több olyan szitakötős könyvet találunk és emellett több olyan weboldal is elérhető, melyek jól használhatóak a hazánkban előforduló szitakötőfajok határozásánál is. Az idegen nyelv mellett ezek ezek részének hátránya, hogy nem tartalmazzák az összes Magyarországon előforduló fajt. Tetten érhető néhol az is, hogy a leírt, kiemelt bélyegek nyugat-európai populációkra igazak maradéktalanul, a Kárpát-medencében némi kiegészítésre szorulnak.

Ez a nőtény vízi pásztor (*Orthetrum cancellatum*) egy horgászasztal lábát választotta kibújása helyszínéül. Balra: A mechanikai érzékelés mellett az ősi jegyeket viselő szitakötők mindössze kiváló látásukra hagyatkozhatnak. A képen közönséges szitakötő (*Sympetrum vulgatum*) adult hímje látható

terület szitakötőinek megismerésére, felmérésére. Ezt tükrözi az online felületen elérhető űrlap, ahol a kötelező minimális információkon (helyszín, időpont, fénykép a fajról) túl számos további adat, hasznos információ adható meg. A nem kötelezően kitöltendő attribútumok közül érdemes kiemelni a „szaporodóhely valószínűsítése” mezőt. Az itt található 6 kategóriából kiválasztható információ túlmutat az egyes hazai szitakötőfajok előfordulási adatainak gyűjtésén, mivel egyben az adott vizes élőhelyet is minősíti.

Természetesen nem csak a már repülő szitakötők, hanem a lárvák faji azonosítása is lehetséges, sőt az utolsó levedlett lárvabőr (ún. exuvium) is alkalmas a faj azonosítására. Lárvabőröket terepen a megfelelő időszakban – némi szerencsével – bárki találhat, azonban ezek meghatározása fotóról csak ritkán lehetséges. Ezért a gyakoriság bevonásával egyelőre nem tervezünk ilyen irányú adatgyűjtést, azonban ha valaki (jól dokumentáltan!) szitakötő-exuviumot gyűjtött vagy gyűjtene, keressen a honlapon megadott elérhetőségen!

Bizunk abban, hogy az adatgyűjtésbe bekapcsolódó amatőr és profi természetfotósok közül egyre többen válnak idővel a hazai szitakötők mind jobb ismerőjévé, és az adatbázis – szitakötőink szaporodóhelyeinek feltérképezése segítségével – egyre több adatot szolgáltat a magyarországi vizes élőhelyek előfordulásáról, állapotáról is.

Az online felületen fényképek segítségével történő aktuális adat-

Nem mehetünk el szó nélkül amellett sem, hogy napjainkban nem egy önjelölt „tudós” akad világszerte, aki az internet adta lehetőségeket kihasználva közzé teszi „meghatározott” szitakötős fotóit. Az ilyen forrásból származó képeket, információkat nem árt óvatosan kezelni!

Mindezeket túl a legnagyobb „problémát” abban látom, hogy a legtöbb határozóból az adult, tehát már szépen kiszíneződött ivarérett, de még nem öreg, megkopott egyedek határozhatóak meg viszonylag gyorsan és nagy biztonsággal, holott a szemünk elé kerülő szitakötőknek ez nem feltétlen a nagyobbik hányada. A legtöbb ilyen állatok – elsősorban hímek – fotóival találkozunk illusztrációként is, ami érthető, de bizonyos szempontból megtévesztő. A határozást segítő

szöveges részekben is gyakran kis hangsúlyt kap a frissen kibújt, az immatur, az átszíneződő és az öreg egyedek jellemzőinek leírása, módszeres bemutatása.”

Szitakötőadatok gyűjtése

Egyesületünk keretei között egy szitakötős adatgyűjtés indul, amely széles réteget céloz. Alkalmi kirándulók, rendszeres természetjárók szitakötőkről készült felvételeire ugyanúgy számíthatunk, mint profi kutatók adatgyűjtésbe történő bekapcsolódására. A legtöbb fénykép, fényképeken keresztüli adat valószínűleg nem tudományos igényű módszeres kutatás, hanem például egy családi kirándulás eredménye lesz. Reméljük azonban azt is, hogy emellett olyan adatközlők is csatlakoznak az adatgyűjtéshez, akik több időt szánnak egy-egy

© Farkas Sándor felvételei

Az ősz egyik jellemző, sokféle előforduló nagyszitakötője a nádi acsa (*Aeshna mixta*). A képen egy adult hím látható

Balra fent: Nöstény vízi pásztor (*Orthetrum cancellatum*)

Balra: Lárvaéből (exuvium) éppen kibújó széleslábú szitakötő (*Platycnemis pennipes*)

Jobbra: Sárgás szitakötő (*Gomphus flavipes*) párzása (ún. párzókerék). A hazánkban előforduló további 3 folyami szitakötőfaj szintén védett

A védett kétfoltos szitakötő (*Epiptera bimaculata*) ritkán kerül szem elé
Lent: Pataki szitakötő (*Orthetrum brunneum*) adult hímje. A faj egyike védett szitakötőfajoknak

a rekord pontos lokalitását, elolvashatja annak főbb jellemzőit. Egy jelölő négyet segítségével azonban lehetőség nyílik arra, hogy adatunk a nagyközönség számára csak az áttekinthető térképeken (10x10 km-es UTM szerint) jelenjen meg.

Farkas Sándor

Vándorfecske hazatalál

HA MEGKÉRDEZIK, MELYIK a legkedvesebb madarunk, sokan sokféle szép és kedves madarat felsorolnánk, de ha a magyar néplélekhez legközelebb álló madarat keressük, akkor csak a fehér gólya, a turulmadár (kerecsen) és a fecske (elsősorban a füstifecske) kerülhet szóba. Ahhoz kitartó terepmunka és szerencse kell, hogy kerecsennel találkozzunk, de a biztonságos költőládák kihelyezésének köszönhetően gyarapszik az állomány. Gólya sajnos nincs ma minden alkalmas településen, és fészket is ritkán láthatjuk már kézen, de ha megfoghatok számában is, elsősorban az ember mellett akar élni. Így van ezzel a sárból építkező két fecskefajunk is. Táplálékot, biztonságot és védelmet is tőlünk remélnék. Mit tehetünk hát értük?

Az épületek külső homlokzatára, ereszek alá, erkélyek védett zugaiba

építkező molnárfecskékkel nehéz a dolga a vonuláskutatással foglalkozóknak, mert zárt fészkehez szinte lehetetlen hozzáférni, így a fiókák jelölése csak esetleges, a vonuló csapatok pedig nem szállnak le olyan helyekre, ahol függőhálóval megfoghatnánk őket. Fiókáikkal leginkább akkor szoktunk találkozni, ha leszakad a fészkek. Ilyenkor van létjogosultsága a műfészkeknek, mert a fiókák kérése hangja a legerősebb parancs. Eddigi tapasztalataink szerint másként nem foglalták el még a sárral tapasztott fészkeket sem. További gyanú merült fel arra nézve, hogy a szigetelt házakra nem, vagy csak ritkán építkezik a molnárfecske.

A füstifecske könnyebben kutatható. Ideális élőhelyeken több tucat költőpár is együtt lehet, így a fiókák a harmadik napos kortól gyűrtüzhetőek. A kirepült fiatalok már júliustól a közeli nádasokban gyülekeznek, ahol hálóval megfoghatók.

2015-ben Fejér és Veszprém megyében elkezdtük feltérképezni a költőpárokat. Úgy gondoltuk, hogy a költő madarak és a fiókák jelölésével sokkal többet tudhatunk meg e számunkra oly kedves madarak életéről. 2015-ben 11 település 13 fészkelőhelyén 62 költő madarat és 89 fészkelőhelyen 346 fiókát jelöltünk (Madártávlat 2016. nyári szám).

2016-ban kisebb mértékben Pest és Tolna megyét is vizsgáltuk, így ebben a szezonban már 41 település 58 fészkelőhelyét térképeztük fel, ahol 654 pár füstifecskét találtunk. 46 költőhelyen jelöltünk is fiókákat. A költőállomány jelölését a hálós szakember- és időigényes volta miatt csak 5 helyen próbáltuk. Az előző évhez viszonyítva nagyságrendileg több fiókát gyűrtüztünk. A három költésből összesen 2408 füstifecske-fióka lábára került gyűrű. Ez a szám országos szinten is kimagasló, hiszen a többi megyé-

gyűjtés mellett tervezzük tudományos igényű adatbázisok, illetve a közelmúltban megjelent, előfordulási adatokat tartalmazó szitakötős publikációk feldolgozását, adaptálását is. Az ilyen módon bekerült adatok áttekinthető, UTM alapú térképeken jelennek majd meg.

Az adatbázis – megfelelő hivatkozással, a már működő adatgyűjtésekhez hasonlóan – tudományos és/vagy természetvédelmi célokat egyaránt szolgálhat.

Alapértelmezésben a rögzített adat nyilvános, azaz minden regisztrált adatközlő láthatja

ben összesen mintegy 200 fiókát gyűrűzték.

A táblázathoz magyarázatként tudni kell, hogy a 2. és 3. költések aránya nem a teljes állományra vonatkoztatható, mert volt hat olyan költőhely, ahol csak a 3. fészkeljüket jelöltük, de akadt három olyan is, ahova csak az első költés után jutottunk el. Ebből következően a második, és különösen a harmadik költések aránya kisebb volt, mint ami a táblázatból kiolvasható. További fészkelőhelyekre derült fény a költési időszak végétől.

© Ivanics Imre

A felmérések összegzése táblázatban

2016	1 fiókás	2 fiókás	3 fiókás	4 fiókás	5 fiókás	6 fiókás	7 fiókás	összes fészkelj	összes fióka
1. KÖLTÉS	0	13	34	62	107	36	2	254	1141
%		5,10 %	13,40 %	24,40 %	42,10 %	14,20 %	0,80 %		
2. KÖLTÉS	9	21	57	80	42	7	0	216	794
%	4,20 %	9,70 %	26,50 %	37,00 %	19,40 %	3,20 %			
3. KÖLTÉS	2	10	19	38	46	2	0	117	473
%	1,90 %	8,20 %	16,20 %	32,50 %	39,30 %	1,90 %			

A fészkelőhelyek eloszlása

	nagyüzemi marhatelep	magán-gazdaság	lovastanya	sertéstelep	beton-üzem	híd alatt	szemételep	Össz.
költőpár	339	121	96	32	16	18	5	627
%	53	19	15	6	3	3,3	0,7	

Elsősorban a fecskék védelmével kapcsolatos kérdésekre szeretnénk rávilágítani, de fontosnak tartjuk megosztani különleges tapasztalatainkat, élményeinket is. Bizonyosan a legfontosabb a fecskeállomány fennmaradása szempontjából, hogy a madarak 93%-a állattartó helyen fészkel. Ezen a nyáron is volt júliusban két olyan időszak, amikor a fecskék elkezdtek éhezni. Ehhez elég egy néhány napos hidegfront, amikor a repülő rovarok nem mozognak. Ilyenkor szinte csak a jóság, vagy az állattartó épületekben találnak rovat.

2016. július 16-án esőben jutottunk el a pusztaszabolcsi tehenészeti telepre, ahol egy nagyon kedves hölgy, Hadnagy Zsuzsa a telepvezető és egyben a fecskék legfőbb védelmezője. Már második napja volt hűvös, esős idő, de az istállóban még volt rovar. Igaz, hogy a bökölegek javarészt az alsó méteren és a szal-

mában lapultak. A fecskék láthatóan a falra telepedő legyeket is keresték, fel is zavartam nekik pár százat. Jegyzeteink alapján előre tudtam, melyik fészkekben lesznek gyűrűzhető fiókák, így ezeket a fészkeket kezdtem figyelni. Érdekes események szemtanúja lehettem. Mintegy 10 olyan fészkekben, ahol a fiókák már legalább 8-10 naposak voltak, s ebből adódóan a szülők már nem melengették őket, fészkenként további 4-6 (júniusban kirepült) fióka ücsörgött, és várta a szülők falatjait. Olyan fészkeket is láttam, ahol nem volt költés, de 8-10 fiatal fecske bezúfolódott melegedni. Kicsit később egy másik fejjében is találkoztam hasonlóval, de ez a hely más szempontból is nevezetessé vált. A telepvezető természetvédelmi szemléletű hozzáállása okán sok éves kolónia alakult itt ki, több mint 100 fészkekkel. Itt még az is szempont a dolgozók felvételénél,

hogy nyugodt természetű legyen az illető, és lehetőleg nő, mert állítólag a nők jobban elviselik, ha a fejükre pottyant egy fecske.

Itt történt a második költés idején, hogy azzal fogadtak minket a dolgozók, hogy több rossz szárnyú fecskefiókát találtak a földön vergődve. A fészkek átvizsgálásakor kiderült, hogy mi ennek az oka. Az egyik fészkekben, ahonnan már ki kellett volna repülni a fiókáknak, egy csonkolt evezőtollakkal rendelkező fióka ült, amelynek az evezőtollait tolltettek, rágták le. Ez az eset is rávilágít arra, hogy a fecskék számára létfontosságú, hogy időnként tudjanak új fészket építeni.

A műfészkekkel is jó tapasztalatokat szereztünk. Hantos-Világospusztán egy több évvel ezelőtti kísérletként az üszőistállóba 30 műfészket helyeztek ki, de 5 éve nem volt bennük költés. Koleszár Sándor barátunkkal egy szép májusi napon beszarztuk ezeket a fészkeket, de továbbiakat helyeztünk ki a fecskék által sűrűn lakott helyekre, a fejjébe és a borjúnevelőbe. Az eredmény az lett, hogy utóbbi helyeken elfoglalták a kített műfészkeket, bár általában csak alapnak tekintették, és jócskán építettek rá. Az üszőnevelőben a harmincból kettőt fog-

laltak el fecskék, de egyik költés sem sikerült. Ugyanakkor házi galamb, házi veréb és házi rozsdafarkú is költött a fészkekben. Szinte bizonyos, hogy az volt itt a gond, hogy túlságosan nyitott és világos ez az istálló, ahol a fecskénél erősebb madaraknak előnye van, és a fészkekrablóknak is nagyobb az esélye. A zártabb és egyúttal sötétebb helyek ideálisabban a füstifecskéknek.

Egy Fehérvárhoz közeli betonüzemben döbbenetes élményben volt részünk. Épp csak elkezdtük felmérni a fecskokolónia létszámát, miközben megjelent a csarnokban egy szajkó, kikapott az egyik fészkeből egy csúszas fiókát, majd eltűnt egy sarokban. Néhány perc múlva újra megjelent, és már nyelte is a következőt. Néhány fecskeszülő kétségbeesetten próbálta elzavarni, de sikertelenül. A dolgozóktól megtudtuk, hogy a betolakodó előző nap érkezett, és nem talál ki a kapun. Eközben a szajkó megint jött, és újabb csúszas fióka tűnt el a csőrében. Rövid tanakodás után a csarnok valamennyi dolgozójával elkezdtük a kapu felé terelni a fészkekrablót, de az ott fészkelő fecskék népes csapata újra és újra visszazavarta a nyugodt sarokba. Nem volt mit tenni, a szajkót légpuskával tudtuk csak ártalmatlanná tenni. Kiderült, hogy egy kotlófoltos tojó volt a fiókapusztító. Gyűrűt is viselt. A közeli Pákozdi határában jelöltünk egy évvel korábban. A csarnok dolgozói nagyon lelkesen segítettek a fecskéfészkek felmérésében. Több fészkekhez targoncával emeltek föl. Ugyanitt figyelték meg, hogy a fecskék rendszerint a lámpák fényénél este a gyülekező rovarokra vadásztak.

Nagyon érdekes megfigyeléseket tett Jónás Kornél, a Kiscséri pusztai tehenészet telepvezetője. Fejjében, ahol több műszakban éjjel-nappal folyik a fejés, egy fecskepár rendszerint már márciusban megérkezett, és mire a többi fecske is megjött, már tollas fiókáikat nevelték. Ez a pár legalább 3 éven keresztül hasonlóan viselkedett. Éjjel-nappal etették a fiókáikat úgy, hogy éjszaka a lámpák körül röpködő lepkéket és más rovarokat fogdostak. A harmadik évben a szaporulatból is akadt egy pár, amelyik átvette ezt a szokást.

Elzamajornál július közepén 150 fecskét fogtunk a nádasban. Ezek közül 15 általunk korábban

fiókaként gyűrűzött példány volt, a legkülönbözőbb irányokból 35 km-en belülről jöttek valamennyien Fejér megyéből. A tavalyi tapasztalat alapján azt vártuk, hogy szeptember első felében a Dinnyési-fertőnél, a szokásos fecskegyülekező helyen sok visszafogásunk lesz, de mindössze 1 példányt fogtunk az ez évben fiókaként gyűrűzött fecskékből. Ez azért is meglepő volt, mert augusztus utolsó heteiben még több élőhelyen harmadik költésüket nevelték a fecskék. A csekély visszafogás magyarázata talán az lehet, hogy az ideális nyár végi időjárás hatására a madarak idő előtt vonulásra kész, kedvező kondícióba kerülhettek, így előbb indulhattak neki az afrikai útnak. Talán ezzel magyarázható az is, hogy a szeptember elejével kezdődő őszi szezonban 2015-ben 3416, 2016-ban

A molnárfecskétől eltérően a füstifecske nyitott fészket készít, így a fiókákat sokkal könnyebben lehet meggyűrűzni

2846 vonuló füstifecskét jelöltünk a Dinnyési-fertőnél.

Az általunk talált költések 53 %-a tehenészetekben található, az állomány fennmaradása szempontjából kulcsfontosságú, hogy biztonságban gyarapodhasson az elmúlt évtizedekben megfogyatkozott fecskék száma. Fontos, hogy a gazdák a legszélesebb társadalmi megbecsülésnek örvendezhessenek. Környezet-, ill. természetudatos vásárló, ha magyar tejterméket vásárol, akkor a fecskék gazdáinak a fennmaradását segíti elő. Az MME és a „VÖLGY-HÍD” Természetvédelmi Alapítvány kezdeményezésére Fejér megyében lépéseket tettünk annak érdekében, hogy bizonyos hazai tejtermékeken megjelenjen a füstifecske, mint a jóságokhoz leginkább kötődő madár.

A „VÖLGY-HÍD” jelenleg is futó „Fecskébarát Fehérvár” programját szeretnénk megyei szintűvé bővíteni, de jó lenne ha országszerte is minél többen bekapcsolódnának a hazai

fecskék élőhelyének kutatásába. Egyes településeken átfogó képet nyerhetnénk a fecskeállomány helyzetéről, ha lelkes madarászok felmérnék a potenciális fészkelőhelyeket, vagy az ott élő pedagógusok kikérdeznék erről a tanítványaikat, s az eredményt eljuttatnák hozzánk. A legtöbb fecskéfészkek-adatot beküldő településeket „fecskébarát település” táblákkal látunk el.

Nem mehetünk el szó nélkül a madarak dél-európai meszárlása mellett. Bizonyosra vehető, hogy az évente elpusztított több millió madár között több százezres, vagy milliós nagyságrendű lehet a füstifecske. Uniós európai országok ugyanúgy részt vesznek a madárörlődésben, de talán még sokkal hatékonyabb módszerekkel, mint az afrikai térség éhezni lakói. Fel kell lépünk az ellen, hogy az általunk a madarak gyűrűzéséhez használt hálót vadászatra használják! Fontos lenne a saját fészkelőállományunk nyomon követése a vonulási útvonalon. Ehhez keresünk partnereket, akik részt vennének egy déli expedícióban. Dél-Olaszország lehet az egyik célterület. Az olasz madárvédelmi liga (LIPU) feltehetően segítené egy magyar kutatócsoport munkáját.

Érdekes elgondolkodnunk azon, hogy őseink több száz, vagy ezer éve is védtek a fecskéket, és az a tudás, hogy a fecske visszatér a fészkre, nem az utóbbi száz év madárvonulás kutatásának az eredménye, hanem jóval régebbi. Erről tanuskodnak a régi Székely Himnusz sorai is. „Vándorfecske hazatalál, édesanyja fészkeire száll...”

Köszönetemet fejezem ki a madarak élőhelyét biztosító jószágtartó gazdáknak elsősorban azért, mert óvják e védett madarakat! Köszönöm, hogy biztosították a fészkek ellenőrzését, a fiókák gyűrűzését.

Akik a legtöbbet dolgoztak a fiókák jelölésénél és a hálózásnál: Kötél Dóra, Fiala Zsuzsa, Polgár Márta, Bukorné Bamberger Zsuzsanna, Bukor Boglárka, Borsányi András, Bukor Zoltán, Fenyvesi Zsuzsi, Fenyvesi Hajnalanna, Fenyvesi Ernő, Koleszár Balázs, Koleszár Sándor, Szalai Kornél, Nagy András, Nagy Levente – *köszönet valamennyiüknek a munkájukért!*

Fenyvesi László

Érdekes madármegkerülések

Madárgyűrűzés

© Király Gergely

AZ ELMÚLT IDŐSZAKBAN a Madárgyűrűzési Központba beérkezett, kiegészített (gyűrűzési adattal együtt lezárt) megkerülésekből válogattunk. A külföldön gyűrűzött madarak adatainak kiegészítése rövidebb-hosszabb időt vesz igénybe, így jelen válogatásban is található néhány korábbi megkerülési adat, amelyeket az elmúlt hónapokban zártunk le. A gyűrűzők, megfigyelők, megtalálók vagy adatközlők neveit technikai okok miatt nem minden esetben és teljes terjedelemmel tudjuk feltüntetni. A közölt összesítések tájékoztató jellegűek, az április végéig beérkezett adatok alapján készültek.

Az MME honlap Tudástárának Magyarország madarai oldalán (www.mme.hu/magyarorszag-madarai) az egyes madárfajok naprakész gyűrűzési eredményei böngészhetőek: gyűrűzési összesítések, a jelölési és a külföldi vonatkozású megkerülési helyek térképei, valamint a leggyakoribb kézrekerülési okok százalékos eloszlásdiagramjai.

Énekes hattyú

Január végén a Mosoni-Dunánál többször is megfigyeltek egy Németországban jelölt, sárga nyakgyűrűs énekes hattyút (Spakovszky Péter, Hadarics Tibor). A madarat 2006-ban gyűrűzték Alsó-Szászországban, később többször is megfigyeltek Csehországban és Lengyelországban, utoljára 2009-ben. Így az idei magyarországi megfigyelése meglepetés volt mindenki számára. Ez az első német gyűrűs példány a hazai adatbankban.

© Hadarics Tibor

© Hadarics Tibor

Barátposzták

Énekes hattyúk

A 2014 őszén Nógrád megyében gyűrűzött – és a megyében azóta rendszeresen megfigyelt – sárga nyakgyűrűs énekes hattyút tavaly november végén Lengyelországban, Wrocław közelében fényképezték le

(Andrzej Luzynski). Ez az első hazai gyűrűs példány, amely megkerült Lengyelországban. Idén márciustól ismét az Ipoly mentén tartózkodik a madár. A Magyarországon ezidáig megjelölt 14 énekes hattyú közül kettő került meg eddig külföldön.

Csörgő réce

Egy tavaly októberben Fertőújlak közelében (Mekszikópuszta) gyűrűzött (Hadarics Tibor) csörgő récét ejtettek el idén áprilisban, Moszkvától nem messze. Ez a második Oroszországban megkerült, hazai jelölésű példány, egyben a legtávolabbi magyar gyűrűs csörgő réce adat a hazai adatbankban. A Magyarországon ezidáig megjelölt 704 csörgő réce közül összesen 33 került meg külföldön.

Búbos vöcsök

A befagyott Shkodra-tónál egy elhullott, magyar gyűrűs búbos vöcsök került kézre, idén január közepén. A madarat egy évvel korábban legyengült állapotban találták Bakonycsérnyé határában, majd felerősítést követően, meggyűrűzve engedték szabadon (Sipőcz László). Az eddig Magyarországon megjelölt 592 búbos vöcsök közül ez a második, ami külföldön megkerült.

© Sipőcz László

Nagy kócsag

Idén év elején kétszer is megfigyeltek egy hazai jelölésű piros gyűrűs nagy kócsagot Spanyolországban, Sevilla közelében (Jose Antonio Sencianes Ortega). A madarat 2016-ban fiókaként gyűrűzték Dabas határában (Csipak Ármin). A 2008 óta itthon piros gyűrűvel megjelölt 3376 nagy kócsag közül 341 példányt figyeltek meg eddig külföldön (828 alkalommal). Spanyolországban 41 példányt, amelyek közül ez az egyik,

Nagy kócsag

© Jose Antonio Sencianes Ortega

amelyik a legmesszebb került a gyűrűzés helyétől.

Fehér gólya

Április elején egy hazai jelölésű, kék gyűrűs fehér gólyát fényképeztek Kenyában (Maasai Mara National Reserve, Adam Scott Kennedy). A madarat 2015-ben fiókaként

Fehér gólya

© Adam Scott Kennedy

gyűrűzték Kiskunhalason (Kiss Tamás). Ez az első hazai jelölésű, színes gyűrűs fehér gólya megfigyelési adat ebből az afrikai országból. A korábbi adatok kézrekerült (elhullott vagy sérülten megtalált) madarakról érkeztek.

Kanalasgém

Egy magyar gyűrűs fiatal kanalasgém került kézre 2016 év végén, DNY-Nigerben. A madarat fiókaként gyűrűzték a Hortobágyon (Pigniczki Csaba) ugyanabban az évben. Ez a második hazai gyűrűs kanalasgém Nigerben, egyben a nyolcadik Szaharán túl megkerült példány az adatbankban.

Idén eddig kettő, 2003-ban fiókaként – színes gyűrűvel – megjelölt kanalasgémet is megfigyeltek Magyarországon. Jelenleg ezek a legidősebb példányok adatbankunkban. Az egyiket a Csaj-tavon (Tömörkény) gyűrűzték, és idén februárban itt is figyelték meg

(Pigniczki Csaba); a másikat Csehországban jelölték és idén áprilisban Fertőújlak határában látták több napon is (Pellinger Attila, Balaskó Zsolt). Mindkét madarat többször (68 és 54 alkalommal) azonosították már életük során itthon és külföldön.

Egerészölyv

Egy 1996 nyarán, Izsák határában gyűrűzött (Halasi Zoltán) egerészölyv frissen elgázolt tetemét találták meg Tolna megyében, idén februárban (Schilli Péter). A madár a jelöléskor már adult (1+) volt, így idén már 21 évesnél biztosan idősebb volt. Jelenleg ez a harmadik legidősebb gyűrűs egerészölyv adat a hazai adatbankban. 2012-ben az Ócsai Madárvártan egy 22 évnél idősebb korú, helyi gyűrűzésű példányt fogtak vissza, amit 1991-ben jelöltek már adult (1+) korában.

Vörös vércse

Márciusban Budapesten, a XI. kerületben találtak egy elhullott vörös vércsét (Czabajszki Zoltán), amit

© Schilli Péter

2008-ban a Budavári Történeti Múzeum oszlopán gyűrűzték fiókaként (Morandini Pál). Jelenleg ez a legidősebb gyűrűs példány a hazai adatbankban. A madár további érdekessége, hogy a gyűrűzését filmre rögzítették és látható „A madárgyűrűzés 100 éve” című filmben (rendező: Mosonyi Szabolcs).

Kis lile

Egy hazai jelölésű, piros gyűrűs kis lilét figyeltek meg március közepén Bosznia-Hercegovinában, Mostartól nem messze (Barišallić). A madarat 2015-ben gyűrűzték a Ferencmajori-halastavakon

(Naszály, Krúg Tibor). Ez az első hazai jelölésű kis lile megkerülés Bosznia-Hercegovinában. A Magyarországon ezidáig megjelölt 2518 példány közül összesen 13 került meg külföldre.

Sárszalonka

Görögország déli részén lóttak le egy hazai gyűrűs sárszalonkát ez év elején. A madarat 2014 májusában, Nádasdladány közelében jelölték (Varga György). Ez az első magyar gyűrűs példány a balkáni országban. Az itthon eddig meggyűrűzött 3620 sárszalonka közül 134 példány került meg külföldre, a legtöbbet Olaszországban és Franciaországban ejtették el.

Január végén Törökország nyugati részén lóttak le egy magyar gyűrűs erdei szalonkát. A madarat 2016 márciusában jelölték Zala

Kis lile

Erdei szalonka

Egy brit gyűrűs erdei szalonka került terítékreidén március közepén Békés megyében. A madarat Walesben gyűrűzték egy hónappal korábban. Ez az első Magyarországon megkerült gyűrűs példány a Brit szigetekről.

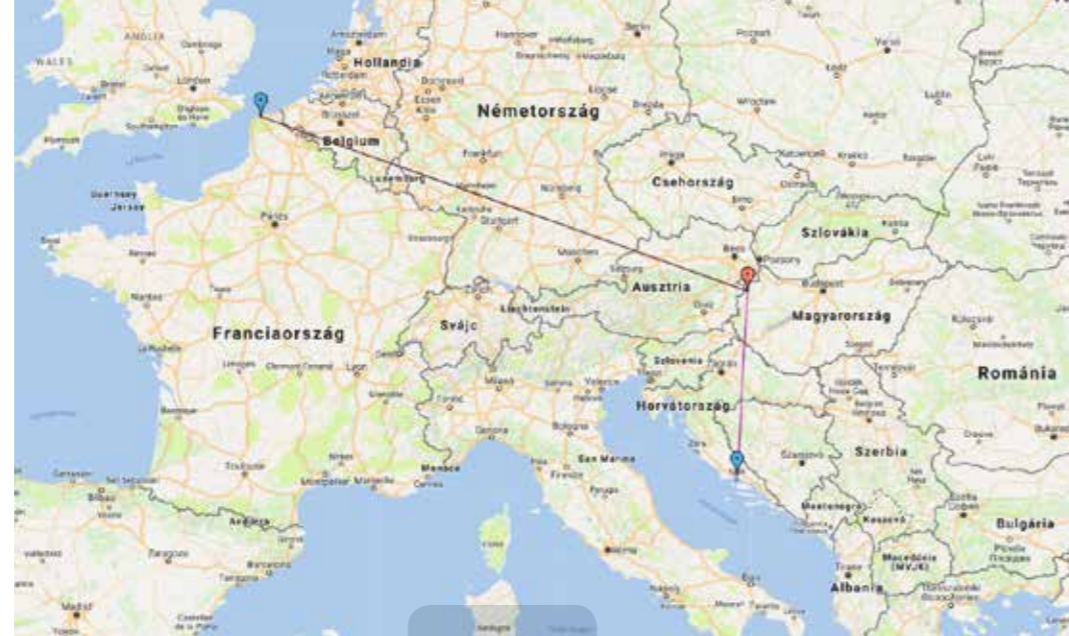
megyében (Nagy Gábor), ahol az őszi vonulás során ismét megfogták. Ez az első Törökországban megkerült hazai gyűrűs példány. A Magyarországon eddig megjelölt 411 erdei szalonka közül 33 egyed került meg külföldre, a leggyakrabban Franciaországban.

Hajkus Péter

1942. november 28. – 2017. április 8.

Április 8-án, életének 75. évében elhunyt Hajkus Péter gyűrűzőkollégánk. 1974-1979 és 2003-2014 között összesen 15852 madarat gyűrűzött meg. Legtöbbször a Naplás-tónál találkozhattunk vele, ahová nyár végi, őszi időszakban rendszeresen kijárt madarászni, vagy az MME által szervezett bemutató gyűrűzésekre. Inváziós években a Népligetben saját készítésű tarlóhálójával fogta és jelölte a csonttollúakat, fenyőrigókat. A madártanból kihagyott években másik kedvenc hobbijának, az autómódellezésnek élt. Technikai tapasztalatait az utóbbi évtizedben fogóeszközök készítésében kamatoztatta, és önzetlenül segített sok madárgyűrűző kollégát a módszerek megismerésében, eszközök készítésében.

Karcza Zsolt

A horvát és a francia gyűrűs barátposzátá gyűrűzési helyei

Szteppi sirály

Március közepén egy hazai jelölésű, kék gyűrűs szteppi sirályt figyeltek meg (Xavier Hindermeyer) Ny-Franciaország partvidékén. A madarat 2011-ben fiókaként gyűrűzték a Hortobágyi halastavak sirályszigetén (Szilágyi Attila). A hazai gyűrűs szteppi sirály megkerülések közül ez a legnyugatibb észlelés ezidáig. Ugyanezt a madarat a korábbi években többször azonosították É-Franciaországban is. 2007 óta 229 fiókát jelöltek a Kondáson, ezek közül eddig 104 került meg belföldön vagy külföldön.

Barátposzátá

Április közepén a völcséji CES ponton (Constant Effort Site: állandó ráfordítású gyűrűzési hely) egy-

Barátposzátá

szere akadt a hálóra egy horvát és egy francia gyűrűs barátposzátá (Király Gergely). Az előbbit 2015 őszen gyűrűzték Dalmáciában, a másikat 2016 őszen jelölték Calais mellett. Ez a példány az elsőként megkerült francia gyűrűs barátposzátá Magyarországon.

2017 nyár

Csipogó

Nyári színekavalkád és tollpárosító

Nyáron is madarász velünk, gyere el! Te is táborainkba, ahol sok játék, madárismeret, madármegfigyelés, gyűrűzés, kirándulás, valamint sok más élőlény megismerése vár!

Részleteket itt találsz: mme.hu/aktualis_taboraink

Legyél TE is madármegfigyelő!

Találd meg a szálló tollak tulajdonosát!
A számokat a betűkkel párosítsd össze, a megoldást küldd el az mme@mme.hu címre június 30-ig. A helyes megfejtők között a következő oldalon látható könyvecskét sorsoljuk ki!

Nézd meg legszínesebb madarainkat!

A gyurgyalag talán a legeslegszínebb madarunk. Nézd meg nagyítóval a középső, megnyúlt faroktollakat!

5

A szalakóta a legkékebb madarunk. Már a fiókákon is látszódnak a türkiz színű szárnytollak.

C

A bübosbankát feltűnő tarka mintázatáról és felmereszthető tollbokkrétájáról ismerheted fel.

4

A

A hím tőkés réce feje napfényben csillogó zöldnek, árnyékban kékes-lilának látszik.

3

F

1

A sárgarigó tojó zöldessárga színével rejtőzik a lombkoronában, míg a hím élénksárga és fekete tollaival hivalkodik. Valójában nem rigófélék, csak hasonlítanak rájuk.

A tengelic 2017-ben az év madara. Piros arcával és sárga-fekete szárnytollaival feltűnő jelenség.

6

A fácánkakas tollai színpompásan tündökölnék. Hosszú, hajlékony faroktollaival integet a magas fűben.

2

D

A kékbegy égszínkék mellével és változatos, másokat utánozó énekével hívja fel magára a figyelmet.

A jégmadár olyan, mint egy víz felett repülő, csillogó drágakő. Alulról narancssárga hasa, felülről kék háta rejti.

E

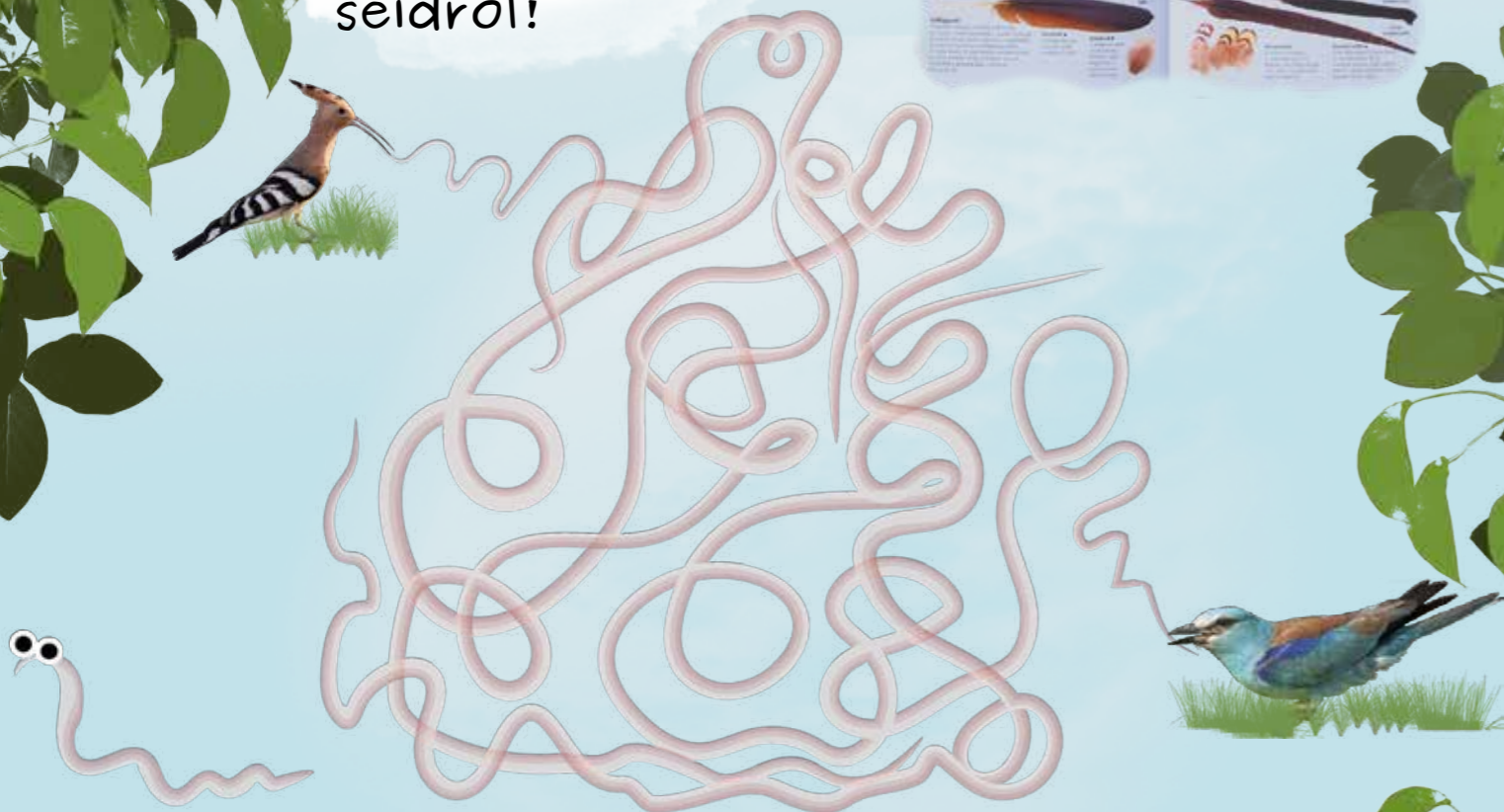

A nyeresemény, amelyet az MME-s táborozók is szívesen lapozgatnak! Legyél Te is madármegfigyelő!

A könyvecskében madárhatározót is találsz a sok érdekesség és kísérlet mellett. A sorozat az MME boltjában is kapható.

Készíts naplót saját megfigyeléseidről!

Vajon ki fogta meg a legnagyobb kukucot? Keresd meg!
Jó szórakozást!

Fotók:

Bárdos Tibor, Bécsy László, Horváth Tibor, Lóki Csaba, Máté Bence, Mészáros József, Nagy Sándor, Orbán Zoltán, Papp László, Simay Gábor, Völgyi Sándor, Dr. Zumpf András

Illusztráció, szerkesztés: Juhász Lilla, Csitneki Balázs

Az előző szám helyes megfejtése: levéltetű
Az odú nyertese: Bognár Dorottya, (Dorci) 10 év, Szombathely

Dán Madártani Egyesület

Név:	DOF/BirdLife Denmark	között terjesztett folyóirat
Alapítás éve:	1906	Éves jelentés: A tagok, partnerek és támogatók között terjesztve
Taglétszám:	16 500 fő	Postacím: Vesterbrogade 138-140 DK-1620 Copenhagen V.
Folyóiratok:	Madarak és Természet: A tagoknak készülő negyedéves magazin Danish Ornithological Society Journal: negyedéves tudományos, népszerűsítő, az érdeklődő tagok	Telefon: +45 3328 3800 E-mail: dof@dof.dk Honlap: www.dof.dk Facebook: birdlifedk Instagram: danmarksfugle

BirdLife

A Z 1906-BAN ALAPÍTOTT DOF a maga 110 éves madárkutatási és -védelmi történetével Dánia egyik legrégebbi természetvédő szervezete.

A madármegfigyelések, előadások tartása és a madarak iránti tudományos érdeklődés a mai napig is központi tevékenysége a szervezetnek. Mivel a tagság érdeklődési köre kitágult, ezért a mai DOF már összefogja a madarak és természet iránt rajongókat is. Együtt dolgozunk mindazokkal, akik ugyanúgy aggódnak

delmi Alapítványon keresztül Dániában madárvédelmi területek vásárlására gyűjtött pénz, Ecuadorban pedig leromlott állapotú erdőket vásárolt.

Demokrácia és gazdálkodás

A DOF 38 alkalmazottal és a tagság hagyományosan nagyon aktív részvételével demokratikusan működő független szervezet.

érdekérvényesítő akciókat szervez. A vonuló madarak számára különös jelentőséggel bíró Watt-tengerre (Wadden-see) a DOF más zöld szervezetekkel, egyetemekkel és hivatalos testületekkel karöltve nagy figyelmet fordít. A dán IBak legnagyobb veszélyeztető tényezői a zavarás, a vízszennyezés és a növényzet túlburjánzása.

Tudomány és politika

A természetvédelmi munka a tudományos kutatáson alapul, és ez képezi az alapját a DOF madár- és élőhelyvédelmi politikai akcióinak is. Nemzetközi téren szervezetünk Ugandában, Kenyában és Nepálban dolgozik, ahol az erdőségek fenntartható kezelését és a helyi fejlődést segíti.

A DOF a gazdaságilag tőle független DOF Klíma Alapítványon és a Madárvé-

a természet állapotának romlása és a madárpopulációk hanyatlására miatt, mint a DOF.

A közel 2000 önkéntes napi tudományos terepmunkájával és a 16500 tag támogatásával a DOF egy kis madarászklubból a dán madár- és természetvédelem megkerülhetetlen szereplőjévé és a BirdLife International teljes jogú tagjává vált.

Szervezetünk 130 területet jelölt fontos madárelőhelynek (IBA) Dániában. Ezeket a területeket önkénteseink ellenőrzik, ha pedig egy területet valamiféle veszély fenyeget, a DOF érdekvédő csoportja

A 13 helyi csoport 60 küldöttjéből álló Közgyűlés a szervezet legmagasabb döntéshozó szerve. Ebbe beletartozik a 13 tagú, választott elnökség is.

2016-ban a DOF nagyjából öt és félmilli euróból gazdálkodott. Ennek forrása a pénzügyítés, az adományozás és a dán Környezetvédelmi Minisztériummal kötött együttműködési szerződés

Toke Nyborg

- 1 Füstifecske – © Ulrik Bruun
- 2 Csonttolú – © Ulrik Bruun
- 3 Süvöltő – © Ulrik Bruun
- 4 Hegyi fakusz – © Ulrik Bruun
- 5 Nagy kócsagok – © Allan G. Nielsen
- 6 Réti fülesbagoly – © ASH
- 7 Szervezett madarász túra – © Lise Nielsen
- 8 Tengerparti madárelőhely – © DOF archívum

© Kiss Tamás felvételei

Madártani Tájékoztató

Szalakóta-összetojás

2014. július 4-én szalakótafiókák ilyenkor esedékes gyűrűzését végeztem Kiszállás térségében. A terület agrár-gyep mozaik,

ahol a kint lévő 8 odú jól bevált, így biztos voltam benne, hogy a 2031-es odúban is szalakótafiókák lapulnak. A fa villanyoszlopra szokatlanul magasra kihelyezett,

A szalakóta-fiókák gyűrűzés közben

felülnyitható odú nem volt a kedvencem, nem igazán láttam bele. Belenyúltam hát taláalomra, kivettem az első fiókát, rutinszerűen eltartottam magamtól, hogy az ilyenkor elől-hátul „bombázó” fióka ne piszkoljon össze se engem, se a létrát, majd betettem a vállra akasztható vászontáskába. Jöhetett a második fióka, azután a harmadik, majd a negyedik, ahol már éreztem, hogy ez az odú idén is sikeres lesz. Már az ötödiket is kivettem, de csak nem akart kiürülni az odú, én meg már kezdtem belegabalyodni a számolásba. Végül az odú alatt szépen sorba raktam a fiókákat, mind a nyolcat. Nagyjából egykorúak voltak, szépen fejlettek, egészségesek.

2010 óta éves szinten 40 szalakótapár költését figyelem a Kiskunság déli részén. Jobb években 4 fölötti fiókát reptetnek, amelyek között akad egy-két 6 fiókás pár is. 2014 is jó év volt, de a 8 fióka minden bizonnyal nem egy tojótól származott. Nemritkán előfordul, hogy

egy helper (segítő) madár segít a szalakótapárnak a fiókák etetésében, de hogy 2014-ben Kiszálláson pontosan mi történt, hány madár tojta és nevelte fel a 8 fiókát, azt sajnos nem volt módom kideríteni.

Kiss Tamás

Sárgalábú sirály barázdabillegető-zsákmányolása

2016. szeptember 9-én egy második naptári éves sárgalábú sirály sikeres barázdabillegető-zsákmányolását figyeltem meg a pilismaróti Dunán, Helemba község határában. A madár alacsony röppályán, vízszintes üldözéssel, hējára jellemző gyors lefolyású támadással ejtette el a barázdabillegetőt a köves partszakasz fölött, majd csőrében tartva a frissen szerzett zsákmányt, berepült a Duna fölé, ahol fiatal és immatur fajtársai rögtön üldözőbe vették, annak reményében, hogy kleptoparazita módon megkaparintsák a prédát. A sirálynak sikerült megtartania zsákmányát, végül a sodorvonal fölött kelet felé tartva tűnt el, nyomában az éhes üldözőkkel. Véleményem szerint egy fiatal barázdabillegető lehetett az áldozat, egyrészt tapasztalatlanok még a hasonló veszélyekkel szemben, másrészt a folyamkilométer (1709 fkm.) teljes parti zónájában tömegével mozogtak a billegetők, és a megfigyelt példányok döntő többsége fiatal tollruhás volt.

Schwartz Vince

Füstifecskefészek nádfedél belső oldalán

2016. július 8-án a 42. Hortobágyi Természetvédelmi Kutatótábor résztvevőiként az egyik szakmai kirándulás során ellátogattunk a tiszafüredi Patkós Csárdába is. A csárda főépületének kültéri részén lettünk figyelmesek egy szokványostól eltérő helyre épített füstifecske-fészkekre. A fészket kb. 2,5 m magasságban a vastag nádtető közel 45 fokban lejtő belső oldalára rakták a madarak úgy,

Füstifecske fészke a nádtető belső oldalán

hogy kizárólag az egymással párhuzamos nádszalakra rögzítették azt. A jó állapotú, az évben megépített fészket aktívan használták, de mivel egyszeri alkalommal történt csak megfigyelés, a költés eredményességéről nincsen adatunk. A füstifecske jellemzően merőleges, szilárd felü-

letekre – általában falra vagy gerendára – építik fészkeiket, ezért volt meglepő számunkra, hogy a dokumentált fészkek helye mind anyagában (nádfedél), mind dőlésszögében eltért az átlagostól.

Bede Ádám, Csathó András István

Bigámia a házi rozsdafarkúaknál?

A 2000-es évek elején balatonalmádi házunk falán egy mesterséges odúba házi rozsdafarkú épített fészket, majd elkezdte lerakni tojásait. E közben egy második tojó is megjelent és a költőláda lapos tetejére kezdett fészket építeni, majd lerakta tojásait is. Mindkét fészkekben sikeresen kikeltek a fiókák – kb. egy hét különbséggel – és valamennyi kirepült. Miközben az alsó fészkekben a tojó etette a fiókákat a felette lévő fészkekben kotló másik tojó minden esetben leszállt a tojásokról. Mindvégig csak egy hím rozsdafarkút láttunk, ami alapján feltételezzük, hogy mindkét tojó illetve fészkealj hozzá tartozott.

Novák László

Molnárfecskefészek a Tisza-hídon

2016. szeptember 17-én motorcsónak segítségével molnárfecskefészkek-felmérést végeztem az M3-as autópálya Tisza-hídjánál. Az autópályahíd két különálló szerkezetű háromnyílású híd. A középső híd-elemek 112 méter, a part felőliek 72 méter hosszúak. A híd ideális feltételeket biztosító fészkelőhely a molnárfecskek számára. A felmérés adatai alapján a hídon összesen 553 molnárfecskefészkek található. Ebből 510 ép, teljes fészkek, 43 vizsont sérült, törött, leszakadt fészkek. A két különálló hídszerkezetet tekintve az északi oldalon lévő hídon (Budapest felé menő oldal) 260, a délnyugati oldalon lévő hídon (Nyíregyháza-Debrecen felé menő oldal) 293 fészkek található. Fészkek a híd beton- és acélszerkezetén egyaránt találhatóak. A víz közelsége a táplálékot jelentő rovarokat és a sárfészkek alapanyagát is biztosítja. A viszonylagosan nagy vízszintes betonfelület a sárfészkek könnyű megtapadását és az esővíz fészektől való távoltartását is segíti,

© Bede Ádám és Csathó András István felvételei

a nehéz megközelíthetőség pedig fokozza a madarak biztonságát. Ha a hídon lévő fészkek számát összehasonlítjuk más helyszínen elvégzett felmérési adatokkal, azt láthatjuk, hogy e hídon egy városnyi molnárfecskefészkek található.

Puskás János

Rozsdafarkú fészkelése a fürdőszobában

Nem ritka a házi rozsdafarkú fészkelése emberi épületbelsőben. A most leírt azonban különbözik az eddig megszokottaktól. 2016. áprilisában a fürdőszobai bojler tetejére néhány nap alatt megépítette fészket egy rozsdafarkúpár. Újságpapírral kicsit megtámogattam alulról, hogy ne csúszson félre a fészkek. Május 13-án kikeltek a fiókák, akiket a szülők szorgalmasan etettek. A bukóablakot állandóan nyitva kellett tartani, hogy a fiókák felnevelése akadálytalanul folyhasson. Május 27-én repültek ki a fiókák. Ez nem volt problémamentes. Ez idáig ugyan nem zavartatták magukat különösebben a szülők az emberi jelenléttől (tőlük karnyújtásnyi távolságban zajlott a fürdőszoba használata), de a fürdőszobában szétszéledt fiókákat már gondosan védelmezték a szülők. A helyiségbe belépőkre sziszegő hangot kiadva támadtak rá,

© Illés Péter

A fürdőszobában készített rozsdafarkúfészkek a tojásokkal

az ember feje mellett szítálva meglehetősen félelmetes volt ez a jelenet. Az ablakot teljesen kinyitva, léceket elhelyezve sikerült végül a fiókák kiröpülését elősegíteni.

Június 6-án ismét befészkeltek, ezúttal a törölköző-szárogatóra terített törölközőre. Június 11-étől kotlott a madár a fészken. 25-én kikeltek a fiókák. Az immatur tollazatú hím rendszeresen megjelent az ablakban, ilyenkor a fészken ülő tojó kirepül, s a hím től eséseget kapott. A tojó eleinte a fürdőszobában, a fészkek peremén éjszakázt. A fiókák felcseperedése után már az épületen kívül. Néha a hím is hozott táplálékot a fiókáknak, de félénkebben viselkedett, mint a tojó. Amíg a fürdőszobában tartózkodtunk, addig nem röpült be. Ha nem vettünk tudomást a madarokról, s nem néztünk feléjük, kevésbé zavartatták magukat. Kirepüléskor megismétlődött a haddelhadd: eleven bombaként támadták az oda belépőt – családom tagjaiban nem kis félelmet kelteve.

Felmerül az emberben a kérdés: miért választják a rozsdafarkúak az emberi épületet? Erre az egyik magyarázat: ily módon mentesülnek a fészkekről a jelenlététől. Nem egyszer láttam, hogy szajkók a párkányon lévő rozsdafarkú fészkekből elviszik a fiókákat. Másrészt az épületbelső kiegyenlítettebb klímát is biztosít. Mindeközben „bizalommal” vannak az ember felé, aki nem csukja be például az ablakot, ezzel biztosítva a madarak ki-be járását.

Illés Péter

Varjúkaland

Szeretek a keszthelyi Helikon parkban sétálni, mert ott mindig sokféle madarat látok, hallok (az eddigi mérleg mintegy 30 faj).

Április 2-án különös élményben volt részem. Fényes nappal, valamivel 1 óra után, elrepült mellettem egy denevér. Hm, azt hittem, nappal alszanak...

Leültem egy odvas fa alatti padra és figyeltem az ott dolgozó nagy fakopáncsot. Hirtelen furcsa hangokra lettem figyelmes. Egy dolmányos varjú üldözőbe vette az „én denevéremet” és egy-két rövid kanyar után le is terítette, egészen közel hozzám. Rögtön odaugrottam, mint megmentő; varjú el, denevér kiterülve ottmaradt a földön. Aztán maga alá húzta előbb az egyik szárnyát, majd a másikat is. Nem láttam rajta sebesülést, de nem nagyon moccant, csak szuszogott. Mellette maradtam, mert mindenféle kutyák jöttek arrafelé. A varjú is ott ólalkodott. Próbáltam óvatosan megpiszkálni a denevért,

© Szekeres Rita

A dolmányos varjú által sokkolt rőt koraidenevér

akkor rám vicсорította félelmetes fogait. Arra gondoltam, elviszem egy bokrosabb részre az út mellől. Föl is vettem egy papírzsebkendő segítségével. Nagyon melegnek éreztem. Kb. 6-8 cm lehetett a teste, háta szép, rókavörös volt. Addig-addig kersegéltem a megfelelő helyet, hogy legnagyobb öröömömre, egyszer csak elrepült a tenyeremből. Valószínűleg csak szörnyem megijedt és időre volt szüksége, hogy kiheverje a támadást, mert nem láttam rajta sebet, és a repülése is teljesen rendben volt. Denevér-ügyben sajnos, nagyon tájékozatlan vagyok, így csak utólag, a képek alapján, az internet segítségével határoztam meg, amit aztán barátom és mentorom is megerősített, hogy egy rőt koraidenevérről (*Nyctalus noctula*) esett meg ez az eset.

Szekeres Rita

BirdPhotography.Hu

© Szekeres Rita

A MAGYAR MADÁRFOTÓSOK OLDALA

BIRDPHOTOGRAPHY.HU

Sasok és sakálók Somogyban

Terepen

© Horváth Zoltán felvételei

ACÍM TERMÉSZETESEN A rétisasra utal, amely faj a megyénkben éri el legnagyobb hazai költőállományát. A megye magas erdősültsége és gazdag táplálékforrásai a rétisasok számára kedvező életfeltételeket biztosítanak. Az utóbbi fél évszázadban az erdősültség folyamatos emelkedést mutat, ami főként a gyepek rovására történt. Agyepterületek csökkenése egyrészt a fás legelők természetes beerdősülése, másrészt az egyre több helyen történő erdőtelepítéseknek köszönhető. A kis tanyák, puszták és tisztások eltűntek, helyüket az erdő vette át. Egy-egy kőkereszt, esetleg erdei kis temető, sírhely emlékeztet a hajdan itt élő emberekre. Az erdőterület növekedésével a legelő háziállatok helyét az egyre növekvő nagyvadállomány, a gím- és dámszarvas, illetve a vaddisznó vette át. A rétisaspárok számának alakulása jelzi, hogy táplálék itt bőven akad. A halastavak, tározók és patakok, valamint északon a Balaton, délen pedig a Dráva biztosítja a halat és a vízimadarat a sasok számára. A '80-as évek néhány párjához

képest napjainkra már több mint 60 rétisaspár vált ismertté. A részletes költési eredményekkel most nem foglalkoznék, ehelyett az őszi-téli időszak vonulási és kóborlási mozgalmainak megfigyeléseiről, továbbá a vadgazdálkodás és egyéb tényezők során bekövetkező vadelhullásokról, illetve a vadászat során a terepen hagyott belsőségek jelentőségéről szeretnék írni. Azt tudtuk,

hogy az itt költő rétisasaink helyben maradnak, s a fiatalokról azt gondoltuk, hogy a Dél-Dunántúlon kirepült egyedeket látjuk itt kóborlásaik során. Ezt a tényrt a kezdetekben nem volt nehéz megállapítani, mert jobbra a Dél-Dunántúlon költött rétisas, és természetesen a szomszédos Horvátországban és Szerbiában. 2004-től - amikor Magyarország is csatlakozott a színes gyűrűzési programhoz - már reméltük, hogy a találgatások helyett hamarosan konkrét adatokhoz jutunk sasainkról. Folyamatosan hallgattuk az alföldi területekről érkező híreket, megérkeztek északról a libák és megjötték a sascsapatok is. Aztán egyre több információ érkezett - főként a Hortobágy térségéből - északi és hazai gyűrűs madarokról egyaránt. A tovább erősödő dél-dunántúli állományokban gyűrűzött madarak közül egyre többen kerültek távcső elé az alföldi területeken, és nem csak téli időszakban, hanem már költésben is. Meg kell vallanom, kicsit irigykedtem a sok megfigyelt gyűrűs madár kapcsán, miközben nálunk néhány áramütött és mérgezett esettől eltekintve

Hazai gyűrűzésű rétisas

tűnt a legforgalmasabbnak. Ekkor hazai gyűrűzésű, valamint szerb és horvát sasokat figyeltünk meg. Érdekes, hogy nem csak dél-dunántúli - nyilván ebből volt a legtöbb -, hanem Duna-Tisza közi, sőt hortobágyi fiatal madarak is szem elé kerülnek ilyenkor. Persze, ha kicsit átgondoljuk, az Alföldre a libacsapatoknak még csak az első hírmadár érkeznek szeptember közepén, az igazi nagy tömeg inkább a novemberre jellemző. Ez is magyarázat a lehet annak, hogy szeptember-októberben a vadbelsőség válik fontos kiegészítő táplálékká a rétisasoknak, s az sem véletlen, hogy alföldi sasok is megjelennek a vadállományban dús Belső-Somogyban. A szerb és horvát adatok több mint 80%-a is erről a darányi megfigyelőhelyről származik, bizonyítva, hogy itt egy teljesen egységes populáció él az országhatároktól függetlenül. Előzőek szerint még nincsenek a térségben nagy libacsapatok, és a vonuló északi sasokból is csak elvétve lehet látni néhány példányt az országban (területünkön északi sasmegfigyelésünk ebből az időszakból mind a mai napig

csak elvétve volt leolvasás. Aztán 2009/2010 telén február végére - szó szerint - megtört a jég, mivel a hónap végi olvadással rétisascsapatok tűntek fel a darányi etetőhelyen. Pár napig tucatszám jelentek meg sasok, köztük drávai és kisalföldi, továbbá külföldi, szlovák és litván gyűrűs madarak. Ekkor már 4 hónapja etettem e helyen a Vad Magyarország című film egyik forgatási helyszínéül, sakálokat. Szépen mozogtak a területen a sakálok, sas azonban csak néha egy-egy példány. Aztán megérkeztek a filmesek, s ahogy ilyenkor lenni szokott, sakál sehol, sas meg bőven. Így, „csak” a film legjobb rétisasos jeleneteit sikerült leforgatni. Számomra is megerősítést nyert az alföldi megállapítás, hogy

a sasok tavaszi, északra történő vonulási mozgalmát az olvadással általában februárban csúcsondik ki. Ettől az évtől gyakorlatilag minden évben használom az etetőhelyet az őszi-téli időszakban. Sok kint töltött nap és vadkamerás megfigyelés eredményeként a következőket tapasztaltam. Az ősz, főként szeptember vége, illetve október eleje

Horvát gyűrűs rétisas

denfelé sok táplálékot találnak. Természetesen a helyben költők és maximum 2-3 fiatal példány megjelenik ekkor is, de nyomuk sincs a szeptemberi, éhesen verekedő rétisasoknak. Ahogy aztán beállnak a hidegek, befagynak a tavak, a vízimadarak a nagy folyókra húzódnak, a Dunára és a Drávára, esetleg kicsit délebbre. Asasok követik őket, így az etetőhelyen még jobban megcsappan a számuk. A hollók száma viszont ebben az időszakban elérheti, vagy időnként meg is haladhatja a 100 példányt. Az ekkor felduzzadó hollóállományról már kiderült, hogy nem csak a közeli,

© Horváth Zoltán felvételei

nincs). A szeptemberi szarvasbögés során elejtett bikák kint hagyott belsőségei nagy mennyiségű, gyorsan hozzáférhető, könnyű táplálékot biztosítanak a sasok számára. A madarak élnek is a lehetőséggel és mohón, egymást bosszantva vetik magukat a táplálékra. A kihegyezett zsiger látványára az első madarak megjelenése után szinte pillanatok alatt 10-15 példány is kiül a környező fákra. Aztán ahogy kezdenek egyre többen a földre szállni, megközelítik az etetőhelyet, miközben szó szerint csatát vívnak a helyet fogláló hollókkal. Néhány perc alatt akár 8-10 sas is lehet egy zsigerkupacon a hollók gyűrűjében. Ahogy ettek a sasok, ugyanolyan gyorsasággal tűnnek el, ahogy érkeztek. Másnapra vagy harmadnapra újabb egyedek jelennek meg, ismeretlen gyűrűkkel. Megy a nagy körforgás, a zsigerek keresése. Az „asztaltársaság” minden tagja tudja, ha nem érkezik időben, ez a táplálék hamar elfogy. A rétisasok és hollók mellett főként sakálokat, s természetesen néhány egerészölyvet és egy kevés dolmányos varjút is meg lehet figyelni. A szarka felénk ritka, s néha héja is megjelenik az etetőn (bár e fajra nem jellemző ez a viselkedés). Ha egy öreg héja tűnik fel, az ölyveket és rétisasokat cincáló hollók is fejvesztve menekülnek a helyszínről, hiszen a héjának komoly tekintélye van az erdőlakók közt. Aztán a novemberi társasvadászatok megkezdésével olyan mennyiségű belsőség és sebzett vad kerül a sasok elé, hogy szó szerint nem bírnak vele, etetőre ilyenkor a legkeményebb télben is

hiába várjuk őket. Ha kicsit visszatérünk a libákra, ők is ekkor „tetőznek” az Alföldön, de eközben zajlanak az őszi lehalászások is. Mindezek miatt nagy területeken szóródnak szét a sasok, hiszen min-

szinte mindig ekkor láttuk, litván, lengyel és észt madarakat. De ez az időszak a megfigyelések szempontjából nehezebben tervezhető, nem olyan biztos időpont, mint a szeptember vége. Ekkor a vadászati

Észtországból származó példány

szezonnak vége, a libák és más vízimadarak pedig ismét az Alföldön jelennek meg tömegesen. Rátérve a címben szereplő sakálokra, ez a ragadozó is a sasokhoz hasonlóan reagál az őszi-téli időszakban kint lévő táplálékra. Az aransakál, amely a Balkán felől hódította meg újra hazánkat, a rétisasokhoz hasonlóan a Dél-Dunántúlon találta meg legjobban életfeltételeit, és Somogyban él legjelentősebb

állományuk. A '90-es évek elején még összeszaladtak a vadászok, erdészek és természetjárók, ha egy-egy elejtett példányt közelebbről is meg lehetett tekinteni. Mostaná-

Szerbiai jelölésű rétisas

Aransakálok az etetőhelyen

sabbak a hímeknél, de a „nagyfőnök” a közelben költő öreg tojó, ha éhes, mindegy ki van az etetőhelyen, ő biztosan enni fog. Néha egymásnak fordulnak a táplálkozó sasok és sakálok, a sakál acsarkodik, felborzolt hátszörrel támad, a sas pedig leengedett szárnyakkal, előrenyújtott nyakkal, felborzolt tollazattal fordul a sakál felé. Ilyenkor a fiatal sakálok behúzott farokkal rendre meghátrálnak. Ha néha-néha nappal megjelenik a területet birtokló, úgynevezett *alfa* sakálpár, az agresszív alfa hím elüldözi az ellenlábasokat, a szuka pedig megvárja, míg tiszta lesz a terep. Ilyenkor a fiatal sasok is visszahúzódnak.

Az őszi időszakban a Somogy megyében – mintegy 6000 km²-en – megjelenő rétisasok számát még becsülni is nehéz, mivel itt az alföldi rónaságai helyett főként az erdős területek a jellemzőek, és ebből rendszeresen mindössze néhány hektárnyi tisztást figyelünk meg.

Horváth Zoltán

Túzokvédelem – Újratöltve

Természet-
védelem

© Motkó Béla felvételei

A TÚZOK HATÁRON ÁTNYÚLÓ VÉDELME KÖZÉP-EURÓPÁBAN címmel új osztrák-magyar természetvédelmi együttműködés indult tavaly év végén, Európa egyik utolsó, jelentős tűzokállományának megőrzése érdekében. A jelenlegi projekt célja az, hogy segítse a tűzok közép-európai populációinak hosszú távú fennmaradását, és biztosítsa a faj védelmét a legfontosabb veszélyeztető tényezők kiiktatásával, a negatív hatások mérséklésével, továbbá a védelemben érintett szakemberek tájékoztatásával, célzott képzésekkel és szemléletformáló tevékenységekkel. A munkát az Osztrák Túzokvédelmi Alapítvány irányítja; a megvalósításban Egyesületünkön kívül osztrák és hazai áramszolgáltatók, nemzeti parkok és további civil szervezetek vesznek részt. A tűzok és az MME kapcsolata régi keletű, nem szorul különösebb magyarázatra: az Egyesület megalakulásakor ezt a fajt választotta címermadarául, és azóta is termé-

szetvédelmi tevékenységeink egyik „zászlósfaja”. A pusztában, szántók és legelők mozaikjában dürgő tűzok egyszerre példázza a természet időtlen és fenséges szépségét, valamint azt a nagyon is gyakorlati megfontolást, hogy ember és tűzok közös élőhelyen és közös sorson osztozik. A természetvédelem fő feladata éppen ezért megtalálni azokat a megoldásokat, amelyekkel a látszólagos ellentétek feloldhatók.

A tűzok (*Otis tarda*) Európa legnagyobb testű röpképes madara – az „európai puszták strucca”. A faj egykor hatalmas elterjedési területe a 19. és 20. század folyamán drámaian lecsökkent, Nyugat-Európa nagy részéről kipusztult. Ma a legjelentősebb európai tűzokállomány az Ibériai-félszigeten fészkel, ezt követi a sorban a több egységből álló közép-európai populáció, amelynek súlypontja a Kárpát-medence, illetve Magyarország, felelősségünk éppen ezért kiemelkedő. A tűzok hazai állománya az 19. század végétől a klasszikus pusztai élőhelyek átalakulása, beszűkülése következtében folyamatosan csökkent, majd az 1980-as évekre teljesen összeomlott. A célzott védelemnek köszönhetően az akkoriban mindössze 800-900 példányra zsugorodott állomány növekedésnek indult, és napjainkra nagyjából 1400-1500 egyed körül stabilizálódott. Az utóbbi néhány évben a faj helyzete sajnos újra megbillent: az állomány csökkenő tendenciát mutat, a veszélyeztető

tényezők köre átalakult és sajnálatosan kibővült. A hazai puszták emblemikus madara viselkedésénél és élőhelyi igényeinél fogva állandó odafigyelést igényel, csak ezzel kerülhető el állományának újbóli összeomlása.

A veszélyeztető tényezők közül a globális szintű problémák, amelynek pl. a klímaváltozás okozta szélsőséges időjárási körülmények hatása, az élőhelyek összeköttetésének, minőségének és változatosságának fenntartásával mérsékelhető. Más veszélyforrások kiküszöbölése célzott beavatkozásokat igényel. Az induló természetvédelmi prog-

© Horváth Tibor

átszelő elektromos szabadvezetékek számos esetben okozzák a repülő tűzokok sérülését, nem ritkán pusztulásukat. **A projekt a kiemelten érzékeny tűzok élőhelyeken a vezeték szakaszok földfelszín alá**

© Motkó Béla

ram akciói a Kárpát-medence tűzokállományát fenyegető legfontosabb veszélyeztető tényezők kezelésére tesznek kísérletet.

A tűzok nagy testtömege ellenére jól és kitartóan repül, manőverező képessége azonban gyenge, ezért az útjába kerülő akadályok elöl – különösen megriasztva és rossz látási viszonyok esetén – nehezen tér ki. A tűzok élőhelyeit

helyezését végzi el hazánkban és Ausztriában. A tevékenység más madárfajok számára is kedvezőbb élőhelyi viszonyokat teremt (pl. az áramutések elkerülésével) és tájvédelmi, tájképi jelentőséggel is bír.

Az emlős ragadozók és a varjúfélék jelentősen befolyásolják a tűzok költési sikerét. A fészken ülő tűzoktyúk, a tojások, vagy a még röpképtelen fiókák gyakorta esnek

áldozatul a rókának, vagy a borznak, míg a vadászható varjúfélék elsősorban a tojásokra jelentenek veszélyt. **A projekt során a természetvédelem és a vadásztársaságok együttműködésében fenntartható ragadozógyérítés zajlik a tűzok**

© Imre Tamás

szempontjából kiemelten fontos élőhelyeken, a legérzékenyebb tavaszi-korányári időszakban annak érdekében, hogy a vadászható ragadozófajok állománya megfelelően alacsony szinten maradjon. Bár az akció elsődlegesen a tűzok védelmét szolgálja,

© Motkó Béla

© Horváth Tibor

© Motkó Béla

bek, ezért e hatás fokozottan jelentkeznek. A projekt szándéka, hogy a mezőgazdaság szereplői (tanácsadók, gazdálkodók, mezőgazdasági gépforgalmazók) számára láthatóvá tegye ezt a problémát, és az érintettek bevonásával innovatív megoldásokat keressen annak kezelésére. Meggyőződésünk, hogy a természetvédelem és a mezőgazdaság konfliktusainak megoldásában az első lépés egymás megértése és a lehetséges közös tevékenységek azonosítása.

Az MME legfontosabb feladatai a projekt során a **túzokbarát gyep-**

kedvező hatással lesz a mezőgazdasági élőhelyek egyéb földön fészkelő madaraira, és a mezei nyúl évtizedek óta csökkenő állományára is.

A túzok a mezőgazdasági területekhez kötődik, ezért fokozottan ki van téve a gyep- és szántóművelésből fakadó veszélyeknek, a földhasználat változásainak. A tavaszi mezőgazdasági munkák – elsősorban a kaszálás, a növényvédőszerhasználat, illetve a sorközművelés – fészket, fiókáit veszélyeztetheti, sok esetben elpusztíthatja. Napjainkra a mezőgazdasági gépekkel elérhető hatékonyság soha nem látott mértéket öltött, a gépek a korábbiaknál precízebbek, gyorsabbak és erősebbek,

© Nagy Dénes

© Lóránt Miklós

és szántóföldi gazdálkodásszakmai megalapozásához és széles körben való elterjesztéséhez kap-

csolódnak. Tovább erősítjük együttműködésünket a gazdálkodókkal, tanácsadókkal, agrár-szakemberekkel. Megismerjük a gazdálkodási döntések hátterét, a gazdálkodás technológiai paramétereit, és célzott javaslatokat teszünk természetkimélőbb gazdálkodási módok kialakítására. Tevékenységünk kiegészül az MME szempontjából hagyományosnak számító **természetvédelmi kutatásokkal és monitoring akciókkal:** vizsgáljuk a beavatkozások hatását az agrárterületek egyéb madárközösségeire, továbbá jeladókkal felszerelt túzokegyedek „segítségét kérjük” az élőhelyek alkalmasságának vizsgálatára, a túzok számára potenciálisan alkalmas élőhelyek feltérképezésére. A projekt előrehaladásáról rendszeresen számot adunk a www.mme.hu és a www.natura.2000.hu oldalakon, valamint a közösségi média felületeken.

Toth Péter, Nagy Dénes, Králl Attila

Projekt címe: A túzok határon átnyúló védelme Közép-Európában/
Life Great Bustard
Kódszáma: LIFE15 NAT/AT/000834
Hivatalos honlapja: <http://grosstrappe.at>
Időtartam: 2016. július – 2023. december
Fő kedvezményezett: Osztrák Túzokvédelmi Alapítvány (Österreichische Gesellschaft Großtrappenschutz).
Hazai partnerek: Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság, Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság, ELMŰ Hálózati Kft. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Érdekes madármegfigyelések

(2017. január–március)

Faunisztika

© Kovács Gyula

A KÖVETKEZŐKBEN RÖVID ÁTTEKINTÉST szeretnénk nyújtani 2017 januárjának, februárjának és márciusának legérdekesebb faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesítendő, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ezért sem az előfordulások pontos időpontját, sem a megfigyelők nevét nem közöljük.

Január

Januárban többször is észleltek egy hím barátréce és cigányréce hibridet (*Aythya ferina* × *Aythya nyroca*) a Duna bajai szakaszán. A hónap első hétvégéjén a Csajtavon (Csanytelek) két öreg kanadai ludat (*Branta canadensis*), Hódmezővásárhelyen pedig egy szibériai csilpcsalpfüzikét (*Phylloscopus collybita tristis*) láttak. Ugyancsak az első hétvégén egy öreg indiai lúd (*Anser indicus*) tűnt fel Fertőhomok közelében, a madarat a következő héten több

Kisasszonyréce
2017.02.16.
Pilismarót

Halászsirály
2017.01.17.
Budapest

© Bajor Zoltán

Kanadai lúd
2017.01.07.
Csanytelek

alkalommal látták még ugyanott. A hónap közepén öt napig tartózkodott egy öreg halászsirály (*Larus ichthyaetus*) és egy öreg dolmányos sirály (*Larus marinus*) Budapesten, a zajló Duna Csepel-szigeti szakaszán. Szintén a hónap közepén egy immatur rózsás gödényt (*Pelecanus onocrotalus*) láttak a hortobágyi Fényes-halastavon, illetve egy fog-

© Barkóczy Csaba

Halászsirály
2017.01.18.
Budapest

ságból szökött tojó mandarinréce (*Aix galericulata*) is ekkor került szem elé a veszprémi Betekints-völgyben. A hónap harmadik hetében ismét látták a két öreg kanadai ludat (*Branta canadensis*) a tömörkényi Csaj-tavon. Január harmadik hetében egy hazai faunára új madárfajt sikerült megfigyelni a Szentendrei-szigeten, a Pócsmegyer közgazgatási területéhez tartozó Surány közelében: egy szibériai szürkebegy (*Prunella montanella*) tartózkodott néhány napig egy kivágott erdő vágásterületén felhalmozott, száraz ágakból és gyökerekből álló rózserakáson (a faj korábban alig néhány európai adattal rendelkezett, 2016 őszén viszont erős beáramlása volt Európába, tőlünk északabbra számos országban megfigyelték, volt ahol kifejezetten sok előfordulását regisztrálták, így szinte várható volt, hogy nálunk is elő fog kerülni). A hónap utolsó hétvégéjén két öreg törpekuvikt (*Glaucidium passerinum*) láttak Szögliget határában, Derenk romkőzség közelében.

Február

A hónap első hetében Sopron és Ágfalva között (Ikva-rét) többször is szem elé került az a fogság-

© Barkóczy Csaba

ból szökött immatur óriásréttis (*Haliaeetus pelagicus*), amelyet az előző télen több helyen is láttak az Alföldön (tulajdonosai is eljöttek, de nem sikerült a madarat befogni). A hónap elején egy apácálud és nagy lilik hibrid (*Branta leucopsis* × *Anser albifrons*) került szem elé a tatai Öreg-tavon. Február első három hetében még több alkalommal látták a Duna bajai szakaszán azt a hím barátréce és cigányréce hibridet (*Aythya ferina* × *Aythya nyroca*), amely már az előző hónapban is ott tartózkodott. A hónap első hétvégéjén a tatai Öreg-tavon

Szibériai szürkebegy
2017.01.21.
Pócsmegyer

© Dusznoki Kornél

Törpekuvik
2017.01.28.
Derenk

harmadik hetének a végén egy havasi fülespacsirta (*Eremophila alpestris*) tartózkodott néhány napig Mezőkövesd határában (Klementína). A hónap utolsó hetében Kaposfő közelében egy hím erdei sármányt (*Emberiza rustica*), a szegedi Fehér-tó mellett (Nagy-Fekete) egy kanadai ludat (*Branta canadensis*), a pusztaszeri Vesszős-széken két öreg kanadai ludat (*Branta canadensis*), a fertőújlaki Borsodi-dűlőben egy angliai barázdabillegetőt (*Motacilla alba yarrellii*) észleltek, a Sumonyi-halastónál pedig egy kék cinege és lazúrcinege hibridet (*Parus caeruleus* × *Parus cyaneus*) (utóbbi madár a kék cinegétől alig külön-

Szibériai szürkebegy
2017.01.20.
Pócsmegyer

© Gyüre Péter

© Váczy Miklós

Óriásréttis
2017.02.01.
Sopron

A hónap második hetében egy kanadai ludat (*Branta canadensis*) látták a Pálmonostora határában lévő Péteri-tavon, majd pár nap múlva a pusztaszeri Vesszős széken bukkant fel ismét két kanadai lud. Március negyedik hetében egy fakó keselyű (*Gyps fulvus*) vitorlázott át Pusztaszabolcs felett, a hónap végén pedig egy immatur rózás gödény

Dolmányos sirály
2017.02.10.
Tata

bőzött, csak néhány apró bélyeg utalt arra, hogy „lazúrcinegevér” is lehet benne, valószínűleg egy második generációs hibridről van szó, azaz egy kék és lazúrcinege hibrid és egy kék cinege utódjáról.

Március

Március első hetében több helyen is észleltek hibrid récéket (minden esetben gácsérokat): a budapesti Naplás-tavon egy tőkés réce és nyíl farkú réce hibridet (*Anas platyrhynchos* × *Anas acuta*), Gönyűnél a Dunán pedig egy hegyi réce és kontyos réce hibridet (*Aythya marila* × *Aythya fuligula*), illetve egy cifra réce és nyíl farkú réce hibridet (*Anas formosa* × *Anas acuta*) (utóbbi eleinte cifra récének vélték, és csak alaposabb megfigyelés, illetve

© Szabó Máté

a fényképek részletes elemzése alapján vált nyilvánvalóvá, hogy az a cifra récének a nyíl farkú récével alkotott hibridje lehet, mégpedig valószínűleg második generációs hibrid, azaz egy cifra és nyíl farkú réce hibrid és egy cifra réce utódja).

© Stanislay Harvancsik

Rózás gödény
2017.03.30.
Hortobágy

(*Pelecanus onocrotalus*) bukkant fel a Hortobágyi-halastavon.

Cifra réce hibrid
2017.03.07.
Gönyű

Köszönet illeti a madarak – név szerint ugyan nem említett – megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsé tették. Kérjük, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Kókay Bence, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közzétevő www.birding.hu, illetve a www.rarebirds.hu internetes oldalakról származnak.

Összeállította: **Hadarics Tibor**

© Stanislay Harvancsik

Fekete Britannia

Ipari méretű madárpusztítás egy ciprusi brit katonai bázison

Madár-
védelem

© Kiss Tamás

SZERTE A FÖLDKÖZI TENGER partvidékén szinte mindenhol évszázadokra visszanyúló hagyomány van a vadmadarak fogyasztásának. Ősszel és tavasszal az Eurázsia és Afrika között ingázó hosszútávú vonulókat vámolják meg, télen pedig az északi táplálékhiány elől ide telelni érkezőket pusztítják. Az iparosodás és nagyüzemi mezőgazdaság előtti időkben – vagyis mielőtt tönkretették volna madaraink fészkelőhelyeit – elképesztő madártömegek koncentráálódtak ilyen időszakban a Mediterránumban. Az akkori vadászati módszerekkel jóval kevesebbet tudtak befogni az „égi mannából”, mely minden bizonnyal egyik madárfaj populációjának fennmaradását sem veszélyeztette.

Az utóbbi száz év azonban sok mindent megváltoztatott, ráadásul olyan irányban és mértékben, amely globális méretű problémákat szült, és melyek megoldására átfogó tervek

és helyi szinten véghezvitt változtatások, tettek nélkül nincs sok esélyünk. Az egyik ilyen probléma a biodiverzitás csökkenése, a fajok, populációk végleges eltűnése.

© CABS

© CABS

Elkobzott
madárfogó hálók

A változás azonban általában nem könnyű, különösen akkor nem, ha zárt közösségek hagyományait is érintik; ha pedig egy kiterjedt fekete piaci hálózattal, emberek bevételi forrásával, a helyi maffiával, sok pénzzel és egy korrupt vezetőséggel kerül szembe a jobbító szándék, akkor a végletekig elszánt elmével és kiterjedt kapcsolati hálójával is csupán részsikereket érhet el az ember.

Ciprus szigete csupán egy a fent jellemzett helyszínek közül, ám Málta mellett az egyik legrosszabb az Európai Unión belül. A Közel-Keleten, valamint Észak-Afrikában szintén fenntarthatatlan méreteket ölt a vonuló madarak pusztítása, ám az ottani politikai viszonyok mellett aligha lehet még ezt a problémát érdemben kezelni. Ciprus szigetén a situációt bonyolítja, hogy három állam is osztozik az egytized magyarországnyi földdarabkán.

A madarak befogása, majd a fekete piacon keresztüli értékesítése a sziget délkeleti felén összpontosul, azon belül is részben a Ciprusi Köztársaságban és a Nagy-Britanniához tartozó Dekélia Katonai Bázison. Bár a két állam, vonatkozó irányelvei, jogszabályai nagy vonalakban hasonlóak, ám az azok végrehajtásáért felelős intézményi és személyi bázis teljesen eltérő, ennek megfelelően a probléma és az azok megoldására tett próbálkozások is különbözőek.

A Ciprusi Köztársaságon az utóbbi 10 évben több civil szervezet is küzdött a minden vonatkozásában illegális madárpusztítás és az énekesmadarak éttermi felhasználása ellen. Közülük eredmé-

2011 őszén csatlakoztam először. Akkoriban a probléma feltárása mellett még igen csak gyerekcipőben jártunk a jogérvényesítés terén. Eleinte a többnyire teljesen használhatatlan helyi rendőrökkel pró-

© Kiss Tamás

Léprecsalt
háziveréb-pár

nyeit és nemzetközi ismertségét is tekintve legkiemelkedőbb a Committee Against Bird Slaughter (CABS; <http://www.komitee.de/en/homepage>), melynek munkájához

báloztunk, majd a lelkes, de többnyire ellehetetlenített vadőrökkel való kooperáción keresztül eljutottunk arendőrség éppen szerveződő orvvadászat ellenes egységéhez.

Örvös légykapó a lépvesszőn

tikai helyzete igen speciális, melyet az alábbi Wikipédia idézet is jól szemléltet: „A terület – bár státusza tengerentúli terület – a gyakorlatban jelentősen különbözik a többi brit tengerentúli területtől abban, hogy rajta az Egyesült Királyság nem folytat a katonain kívül más tevékenységet, nem enged a területen senkit sem letelepedni, a már ott lakó személyeken kívül, s a területnek nincs demokratikusan választott kormányzati szerve, a kormányzást a mindenkori ciprusi brit haderők főparancsnoka látja el. Bár a terület hivatalosan része az Európai Uniónak, speciális helyzete miatt

A velük való közös munka bár igen lassan de azért hozott eredményeket. Az eddigi – lényegében – partizánakciók, hálók és lépvesszők összegyűjtése és megsemmisítése mellett elkezdtünk orvvadászatot nyakon csípni, és bíróság elé állítani. Az eltelt évek izgalmas ám annál viszontagságosabb történéseinek hála mára már érezhetően csökkent a Ciprusi Köztársaság területén a csapdázás mértéke. Még bőven van tennivaló, de minél több harcot nyerünk meg, annál erősebbek és elszántabbak leszünk.

A brit fennhatóságú Dekélia Katonai Bázison azonban sokkal rosszabb a helyzet. A mintegy 130 km² kiterjedésű területre értelem szerűen a jól bevált ciprusi rendőrség orvvadászat ellenes egysege nem tarthat velünk, oda a helyi rendőrök között kell megtalálnunk

Elkobzott hálótartó rudak (stanglik)

a jogérvényesítő erőt. Ez azonban az elmúlt években mondhatni cseppet sem jött össze. A katonai bázis poli-

nem tart Európai Parlamenti választásokat. Midezen körülmények nagyon is alkalmassá teszik a bázist arra, hogy mindenféle illegális tevékenység melegágya legyen, köztük az illegális madárpusztítások világszinten legforróbb hotspotja. Bár a jogszabályok ellene szólnak, deez itt olyannyira megtört tevékenység, hogy a hálók forgalmas helyekről könnyen láthatóak, a madarak csalogatására használt lejátszók kilométerekről hallhatók, de a hálólhelyek az interneten bárki számára elérhető műholdfelvételeken is egyértelműen kivehetőek. Az itteni rendőrök bár elviekben támogatnak minket, de valójában inkább csak akadályozzák az amúgy sem veszélytelen munkánkat. És mindent brit földön, annak az államnak a felelőssége mellett, melynek polgárai közül – a világon egyedül-

állóan – minden 10. madarásznak, madárbarátnak vallja magát! Csak épp egy tengerentúli, félreeső földdarabkán.

Az utóbbi évek brit területen végzett sikertelen együttműködési kísérletei vezettek ahhoz, hogy a CABS tevékenységét 2017 januárjában a rendőrségtől rejtve, inkognitóban végezze. A „Hosszú Éjjeli Rajtaütés” néven elnevezett „hadművelet” során két éjszaka alatt, Európa különböző országaiból 17 önkéntes kockázatot nem keveset, ahhoz, hogy felhívja a figyelmet arra, ami Dekéliában, brit földön zajlik. A két éjszaka alatt összesen 274 db, 5 m magas madárfogásra kialakított függőhálót gyűjtöttünk össze, melyek együttes hossza az 5 km-t, piaci értéke pedig az 5 millió Ft-ot is meghaladja. És ez csak fele annak, amit előzetes felmérésünk alapján azon két nap alatt használatban volt Dekélia területén. A hálóból közvetlenül csupán 420 madarat (többségében énekes rigót, de egyéb énekes között egy erdei fülesbaglyot és egy ugartyúkot) mentettünk ki, ám a hálók hatástalanításával közvetve a legserényebb becslések szerint is több ezer madarat mentettünk meg. A dolog pikantériája, hogy a 2 éjszaka alatt legnagyobb pácban akkor voltunk, mikor elkobzott hálókkal a csomagtartóban egy rutin ellenőrzés során megállítottak minket a rendőrök. Bár lényegében az ő munkájukat végeztük, de az együttműködési szándékukat mi sem mutatja jobban, hogy azért bilincsbe verve bekísértek az őrre, kihallgattak, felvettek a rendőrségi adatbázisba, ám végül csupán egy figyelmeztetéssel elengedtek minket, tudatva velünk, hogy ha még egyszer megfognak hálókkal, akkor mehetünk a bíróságra...

Két évvel ezelőtt Károlywalesi herceg nyílt levélben kérte Dekélia vezetését, hogy tegyenek meg mindent az illegális madárüzlet felszámolására, ám láthatóan a levél valahol a főparancsnok SPAM-jei között landolt. A Cipruson zajló madárpusztítás éve óta igyekszünk a médiában is szerepeltetni; csak hogy a jelentősebb eredményeket mondjam, fog-

lalkozott a témával már a The New Yorker, a National Geographic, továbbá Emptying the Skies címmel egy másfél órás amerikai mozifilm is készült róla, mely bár bejárta a világot, a mi reményeinket nem váltotta be. A mostani két éjszaka rajta-

Egy titkos hálóállás Lent: Egy megmentett ugartyúk

brit területen zajlik. Ehhez készült is egy kisfilm is Ruth Peacey rendezésében és főszereplésében, mely 2017 márciusában került adásba a BBC Turists Undercover sorozatában. Vagyis igyekszünk minél nagyobb port kavarni, és bizakodunk abban hogy a két éjszaka alatt feltárt illegális csapdázás minket is megdöbbentő mértéke a nyilvánosságon keresztül végre kellő erővel jut vissza Dekéliába, és elindít valami változást a brit katonai bázis vezetésének hozzáállásában.

A témával kapcsolatban 2015-ben készült egy felmérés, miszerint szerte a mediterrán térségben évente 25 millió madarat mészárolnak le illegálisan, ebből Ciprus szigetére 3 millió jut.

© Tölgyesi Zoltán

ütés elsődleges célja az volt, hogy felhívjuk a világ – azon belül is a britek – figyelmét arra, hogy a madárpusztítás európai forróját brit fennhatóság alatt

© Kiss Tamás

Tollasok nyomában: madártani tanösvény a Budakeszi Kalandparkban

Környezeti
nevelés

MEKKORA a nagy tarka-harkály nyelve? Mit csinál a madár, amikor szitál? Honnan kapta a nevét a macskabagoly? Hány évig él egy sarki csér? Aki szeretne választ találni ezekre és még sok hasonló, érdekes kérdésekre, járja végig a Budakeszi Kalandparkba integrált madártani tanösvényt!

Magyarország első, kalandparkba épített tanösvényét a Budakeszi Vadaspark és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület együttműködésének köszönhetően, 2016 áprilisában adták át. Ez a fejlesztés, a madár-részleg megújítása és az országos kuvikvédelmi programhoz való csatlakozás után, a Budakeszi Vadaspark hazai madárvédelem területén történő aktív szerepvállalásának újabb bizonyítéka.

A vadaspark közvetlen szomszédságában található Budakeszi Kalandpark pályáin található tanösvény célja a madárbarát eszközök bemutatása, valamint a fatörzsek és lombkoronák élővilágának megismertetése: összesen 23 madárfajról és 3 hazánkban élő pelefajról nyújt információkat, szemléltetve 8 mesterséges költőládát is.

A kisebbek a kalandpark B pályáján haladva ismerkedhetnek meg Pele Pali történetével, míg a nagyobbak a D pályán végighaladva tudhatnak meg rengeteg érdekességet a madarak világáról. Így nem csak ügyességüket próbálhatják ki, de játszva tanulhatnak a hazánkban élő madarokról és fajtáikról is. A Magyarországon őshonos és a Kárpát-medencébe betelepült élővilágot bemutató Budakeszi Vadaspark hitvallása szerint a környezeti ismeretterjesztés leghatékonyabb módja, ha a látogatók játszva találkozhatnak az ismeretekkel.

Pele pálya (140 cm alatti gyerekeknek):

- Pele Pali történetén keresztül mutatják be a gyerekeknek a madarak fészkelési szokásait

- A pálya nem csak a gyerekek mászótechnikáját erősíti, hanem játékos feladatok révén fejleszti

a figyelmüket és bővíti a madarakkal kapcsolatos ismereteiket.

Sólyom pálya (nagyobb gyerekeknek és felnőtteknek):

- Összesen 15 információs tábla vezet be a kalandozókat a madarak rejtett világába.
- Mindenki megtapasztalhatja, hogy milyen lehet a madarak élete a lombkorona magasságában, hiszen „madártávlatból” tekinthetnek az alattuk lévőkre.

Madárbarát iskola Gyöngyösön

AMI ISKOLÁNK, a Gyöngyösi Felsővárosi Általános Iskola, 2008-tól csatlakozott a Madárbarát iskola programhoz.

A gyerekek örömmel tevékenykednek a programban. A 7-8. osztályosok madáretető-készítő versenyen bizonyították rátermettségüket. A legjobb alkotásokat kiállítottuk az iskola udvarára. A madarak téli etetését az alsó tagozatos gyerekek és a felsős ÖKO-szakkör tagjai végzik. Öko-szakkörön madáreleséget is készítettünk a gyerekekkel. Felső technika órákon madárodúk készülnek, amelyeket tavasszal örömmel foglalnak el a cinegék, így a természetismeret és biológia órákon mód nyílik a madarak életének megfigyelésére.

Egész éven át tartó madárvédelmi munkánkkal 2009-ben megszereztük a Madárbarát iskola elismerő címet és fémtáblát, amellyel a városban egyedül mi büszkélkedhetünk. 2017-től elnyertük az örökös Ökoiskola címet is.

2014-ben Madárbarát tanösvény kialakítására vállalkoztunk. A Madárbarát mintakert tanösvény célja, hogy a gyerekek és a felnőttek számára egyaránt érdekes és szemléletes módon mutassa be a leggyakoribb Madárbarát kerti eszközöket és az ezekkel védhető madár- és egyéb állatfajokat.

Május 10-én ünnepeltük isko-

lánkban a Madarak és Fák Napját a Madárbarát tanösvény bemutatásával.

A felsős Öko-szakkörös gyerekek kiselőadással készültek minden állomáson az adott állatfaj bemutatására. Az osztályok 15 perces sétá alkalmával sok érdekes adatot tudhattak meg az iskolánk udvarán élő állatokról. Különösen érdekes volt számukra megfigyelni a „D” típusú odúban élő seregélyfiókák etetését.

A témanapot a hallott információk megjegyzését segítő feladatlappal és az év madarával és fájával kapcsolatos totó kitöltésével zártuk.

Reméljük, hogy a tanösvényben minden gyermek és felnőtt örömet leli!

Szalayné Fodor Dorottya

- 1 Felkészülés a tanösvény bemutatására
- 2 Madáreleség készítése: napraforgóval tűzoltó alma
- 3 Madárkalács készítése
- 4 A madáretető feltöltése
- 5 Madárvédelmi faliújság az aulában
- 6 A madárbarát tanösvény

A TERMÉKEINKET MEGTALÁLJA KIZÁRÓLAGOS,
SZAKKÉPZETT VISZONTELADÓINKNÁL, VALAMINT AZ
INTERNETEN A WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM OLDALON

BTX #CLOSER 2 NATURE

Az új binokuláris teleszkóp, a BTX minden idők legtermészetesebb vizuális élményét nyújtja. Lehetővé teszi, hogy minden apró részletet két szemmel is kristálytisztán lásson, és az innovatív homlok-támasszal, ill. a ferde betekintéssel ezt órákon át kényelmesen tehesse. Élje át a pillanatot még erőteljesebben a SWAROVSKI OPTIK-kal!

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI
OPTIK